

АПСНЫ А҆КАЗАРА

ИСКУССТВО АБХАЗИИ ART
OF ABKHAZIA KUNST DER

ABCRAZIEN

ABHAZYA SANATI

АПСНЫ А҆КАЗАРА

ИСКУССТВО

АБХАЗИИ

ART OF ABKHAZIA

KUNST DER

ABCRAZIEN

ABHAZYA SANATI

1/ 2023

Сылагырз кастәом Арзик, нас уаҳа,
Анацәа ирасәап – ишәхышәх ҳәа шәкасы.
Ҳацкәынцәа ирыдшәымтән, ирыма зам гәнаҳа,
Хадгыл ҳазәйрхит иахтныртән ropyсы.

Геннади АЛАМИА

АПСРЕИ, АБЗАРЕИ, АПСУА ПХЭЙСИ

насыпла мацара
Инхахъада адунеиаф,
Азэы ихъаа
Жэларык ирызхоит.
Жэларык ргээрфа
Иатдан инеиуа
Лыхцэгьы шлап,
Данзымлас,
Ажэрагь лыхъзоит.

Аира затцэйк акэзар,
Анра пшъахомызт,
Лыхъз рхэарымызт
Анцэа дидкылан Ан.
Апсуа пхэйс
Афнускэа лызхомызт,
Апсреи абзареи
Еиллыргарц
Уи лылахъ иантдан.

Урт афбагь
Иахъагьы дрыбжъагылоуп,
Рхэаа еиламырсзо,
Хаз-хазы еиллыргахъеит.
Ицъасшьом
Лгэы дтатцэуозар
Агэиргъараф дгылан,
Апсыжраф
Згэы кажътэым
Дырфаччогь збахъеит.

Агэиргъара, анасыц,
Шназазам лдьруеит.
Илдьруеит
Ахъааи агэирфоеи
Шаҳхытуа птатцас.
Аамта лгэы адкылан
Иахпенцхаша лныруеит,

Хтоурых дазгылоуп
Цсра зкэым бакатцас.

Өпнүхэа җамлароуп,
Апсуа пхэйс далкаан,
Исымхэар амуазар
Лызбахэ абас, –
Агэирфа лашыцара
Гэыгра лашак алган,
Мцажэлан,
Ххэыштаара азын
еиқэзырхаз.

Ахъы цсха пшза
Сатанеи-Гэашья,
Иаххызыгзаз җанасыц
Ацаъяа итсаны,
Апшаҳэала лцашья –
Апсуа пхэйс илаашьоуп,
Зкъышыцэсала
Джанни, уи джаҳэшьаны.

Сыхъчатэуп ҳэа
Ҳацхъа днагылоит,
Ахатца дышхатцоу
Агера игарц лтхуп.
Ашэартца ҳафылгоит,
Иаххылгоит лацшила,
Убас,
Зкъышыцэсала амфа ҳануп.

Апхэйс лкэыцшроуп,
Уи амфа ианызло,
Лыцшзара ццышэйтэуеит,
Хъяа ҳамкырц ҳара,
Иккалалоит, амсан
Хлацыны даҳхымзо,
Ускан ҳазкэа

Иаадгылоит апсра.
Ишэымбацзар игэашета,
Зегы анаатэа ачараф,
Тыцк акэзаргы
Ишынхаз итацэн.
(Игэасымтаран игэастеит,
Агэиргъя-ччара
Гэирфак агэаф аграны).

Уи атыц –
Апхэйс иныльмкылаз
тыцуп,
Лхы зхылбааз ачараф
Инхаз итацэн.
Лара ускан, иахзейипшу
Адгыл ду дыкэуп,
Хдеицш аалрыхеит
Лгэигра латданы.

Ишэымбацзар, игэашета,
Апсыжраф ахаан,
Апхэйс лтъиц
Шнымхо итацэн.
Дгылоуп уи
Псреи бзареи рхэаф,
Баагэрарк ҳталкуаша,
Хлыхъчоит дыкэшаны.

Адгыл дызкэу
Ускан иакэымшац амра,
Апсуа пхэйс,
Даагылазар,
Шака дыкэшахъоу,
Ҳара зегы ҳзы
Адгылаф илылхырц амфа,
Аетцэа дрылоуп
Лара деикекьашо...

«УЗХЫЛТЫЗ ДУГЭАЛАШЭОЗ!»

Апсны атоурых зегыы инартууланы унагылацшыр, ахақэйтреи ахеиқэирхареи рзы еибашьроуп иахтнагахъоу зегыы. Поетк ихъан еицш: «Есымша ақэцара, атынчра ҳацхыз иалоуп ауп...». Убри ақынте, ҳтэйлақыны, Кавказ амптицахаларанза, ажэлар ирыман аибашьрате етикеет. Апсуа, Кавказ ашъхааа зегыы ркны еицш, зегыы зызыкыз Апсадгыл ахъчареи ахъзи-ахъмызги ракэян. Иудафыз, ишэартаз аамта ажэлар ирыланаазеит ҳатырла апхэйс лызныкэара: «Узхылтыз дугэалашэоз», – рхёойт апсуаа, азэы иеизнүмкылозар. Ари имариаузу ахъоу атакы ақырза итаулоуп. Апсуа жэапдка иаҳеоит: «Азыгмацэа итаゾо ақыкаш, аа-гэыжък ирзыштыхуам» ҳэа. Ажэйтэтэи ахъамтак ишаҳэо ала, апсуаа еибашьрак ақны, агацэа анрыкэша, итамхар ада цсыхэа аныккамла, пшык ирабжылгейт, ар ахътээз атыц иаакэйршаны анацэа ркыкахш кадырлыккарц. Ус иагъыжартцеит. Агацэа ақыкаш иаграгыланы ахъсра рзыгэағыт...

2500 ш. раахыс асыратэ хытцхыртақэа иатшыны изгээртоит

кавказтэи ахъса рфырхатцара атэи: «И встарь, в былье времена, того народа (абазгов) жены в одном ряду с мужчинами в сраженьях бились храбро».

Генуезтэи ахытхыртақэа изгээртоит «апсуа тыпхаша ахъш рнапы икэыртэаны, иласза, имшэацакэа аеқэа ирыкэтэоит» ҳэа.

Убастцэкаа ихъеоит афранцыз ныкэа Де-лиа-Мотреи, XVII ашэ. алагамтазы Акэа иааны икэз: «Их женщины (абхазки) такие же хорошие всадники, как и они, настоящие джигиты... Подобно мужчинам

ЧПАЖЭ МАРШЬАНПЧА

САРИА ЛАКОВА

ЛЕЙЛА АЧПЧА

ходили на охоту, и не менее ловко стреляли из лука... Это достаточно подтверждает истинную или ложную историю амазонок. Действительно, я в дальнейшем видел множество всадниц с колчанами за плечами и с луком на руке или с хищными птицами на руке. Всадницы мчались галопом, сидя верхом, как мужчины».

Ари афакт шыақэнэргээйт М. Медичи иантцамтагыы: «Арт ахеса-кэа (ачеркъес тыпхаша) аеы бзиақэа ирыкэтэаны афырхатцарақэа рацэаны иккартоит. Убри азоуп цюуку-циюуку амазонкаш ҳэа изрышьтоу».

1885 ш. азы ашаҳатцэа изгээртоит: «...апсуа пхэйс абцъяар акишьа

ЛЕЙЛА АЧПЧА

Руслан АГЭАЖЭБА

Анатоли ЛАГӘЛАА

«САНЫҚАМГЫ СУЦУП, ДЫРМИТ ИЦӘХӘА!»

Сынтыя, ажырыныңда 16 рзы, 85 шықаса ихыңит аңсуга литература аклассик, апоет, аитагағ, алитетураттәағ, акритик Мушыни Ташиа-иңа Лашәрия

Иуңғыло, узтахым уриааини,
Азас ешпі, уццакы, сүәхә!
Аңсуга дәйли, аңсугареи урызгәдүны,
Аңсыуала Аңсны азы ушәхә!

Мушыни Лашәрия

Уажәи абра иааҳган Мушыни Лашәрия илирикатә жәеинраалақәа сара хатала иреиғьасшо ақы ақыпқәахак, иахъзуп иара «Аихамғағ»:

Пұхынран.
Икыдтәан иағын ақөура.
Аихамға иқелан инеиуан дара.
Амаңәыс -
Ажәсан ағәи ианыччалон,
Геи шыхеи убасқан
Лашарак рхалон.
Еилатқөон аихамғағ ғыңға зынза,
Рыматқа еидчабло,
Нак-ақ ицәаакза...
Рзамғақәа,
Рқышәкәа
Ирхысуан ақәа,
Еилысуан,
Еилатқөон нақ-ақ анапқәа.

■ ■ ■ И ахья уажәраанзагы сгәағы итқәахны исымоуп сара саныхәыңыз даара бзия избоз, сыхчы иатқаз, исзааигәз ашәкә-кәа. Усқан урт санрыңхаша ҳәа аамта алхны исымадамызыт, дареи сареи маңа мчык ҳаштән, ҳайбамбар зымуаз, ианааҳтаххоз ҳайбаңшаартә ҳәастоз! Убас иқаз амчәа иреиуан сара сыххәыңзаз бзия избаз, згәйбылра скыз аңсуга поэзия! Насгы, сара бзия избаз ажәеинраала усқан даара ирласны истон, хынтә-пшынты саңхар уаҳа стаҳзамызыт, иаразнек снапағы иааиуан! Убас, иаразнек снапағы иааиз, сгәи итәлаз ажәеинраалақәа раңәаны иагәылан апоет Мушыни Лашәрия иажәеинраалақәа реизга ашәкәи «Ажәлақьағ».

Сара иахъа уажәраанзагы апоет ишәкәкәа зегъы иреиғьасшоит абри ашәкәи! Иқалап, усқан иара автор егырт уаңза итіжъхаз ишәкәкәа иргәлхны, иреиғьзаз ажәеинраалақәа абри ашәкәағы иахъеиди-кылаз, аңстазаара ахыртаз ақәзар, иқалап, сара сәара иазааигәз абзиабаратә лирикатә жәеинраалақәа раңәаны иахъагәылаз ақәзар! Изыхъказаалакгы, абри ашәкәи сареи раңхаза снапы ианакыз ҳайбажылаз абзиабара иахъа уажәраанзагы еиқымтәаацт!

Іңғоушъаша, нас ақырышқәса анты, апоет убарт иажәеинраалақәа зынз ашәкәкәа раңәаны еитәтижит, аха сара, зегъ акоуп, абини саныхәыңыз зегъ раңхаза снапы иакыз аизга «Ажәлақьағ» иану ажәеинраалақәеи сареи «жәшиеңәажә», иара ишәкәкәа даәек ақынтыи «изсаңәажәазом», акы ҳазхазом, инагжаны дара ажәеинраалақәеи сареи ҳағәкәа акы иаанартзом! Иқалап, иқазар раңхатәи абзиабара еиңш, раңхатәи апоет ишәкәи абзиабарагы!

ихъз зху Қырттәила ахәынтарратә премия (Ш. Руставели ифымтә «Абжыас-цәа зшәү» аитагазы), Д. И. Гәлия ихъз зху Ахәынтарратә премия ианашуоп (2004, «Аңсуга поэзия антология. XX ашә.» аиқырышәаразы), А. Дельвиг ихъз зху Урыстәылатәи апремия, Аңқаңаа Кирилли Мифодий рыхъз зху Апатриархтә литературатә премия, Вадим Кожинов ихъз зху ажурнал «Наш современник» алитетуратә премия. Ианашуоп аорденқәа: «Ахәтүр Дырга», «Ахъз-Апша» I, II, III ағағарақәа итоуп, Аңсуга ҳәынтарратә университет «Хатыр зқәу апрофессор» ҳәа ахъз ихътоуп. СССР-и, Урыстәылеи, Аңсны Рышәкәысөцәа реидгылақәа, аштых Аңсны Ашәкәысөцәа рассоциация рлахәыла, Аңсны Ашәкәысөцәа рассоциация ахантәафы.

Ажәеинраалақәа рығра далагеит 12-13 шықаса анихытцуаз. Апоет ишьақәгыларағы акырза абзоуруо Дырмит Гәлия, Иуа Коғония, Баграт Шынқәба ухәа рпоэзия. 1955 ш. иттытыз ажурнал «Алашара» ағбатәи аномер ианылелит раңхатәи иажәеинраалақәа ируаку «Сынлеищ илашан».

Ифымтәқәа ркыныңхуан ажурналқәа: «Амцабз», «Акә-Сүхум», «Юность», «Абаза», ағазетқәа «Аңсны қаңшы», «Аңсны», «Советская Абхазия», «Литературная газета», «Етәацъяа» ухәа егыртгы ркны. М. Лашәрия ипоетикатә ғымтәқәе иеитагамтақәе жәлапкы агылалеит «Аңсуга поэзия антология. XX ашә.» ағбатәи атом. Мушыни Лашәрия апоетикатә ғымтәқәа реизгақәе ажәеинраала ифу ароман «Аңынцы» еидызкыло ашәкәкәа 15 инареиҳаны итіжъхеит.

Деңдириеует, иара убас, деңтагағны. Аңсшәаҳы еитеигеит А. С. Пушкин ироман «Евгени Онегин», М. И. Лермонтов ипоемақәа «Мцыри», «Демон», Ш. Руставели – «Абжыас-цәа зшәү», Ҷ. Баирон («Шилонтәи ат-кәа»), Г. Лонгфелло («Гаявата изку ашәа»), Ш. Петефи («Пұхынран, Мадиараа», «Жәлар рашәа»), абаширқәа репос «Урал-Бағыт» ухәа егыртгы.

Мушыни Лашәрия аңсуга литература таареи акритикеи ркны илагала шаха ықоуп. Авторс дрымоуп аңсуга литература атоурых аprobлемақәа ирызку астатақәеи ашәкәкәеи жәлапкы, иараубас, Дырмит Гәлия, Иуа Коғония, Баграт Шынқәба, Шынула Җәңізбәа, Қыазым Ағәмаа, Миха Лакрба, Кырышыл Чачхалиа, Алықыса Гогөуа, Шынула Җада, Алықыса ҆онуа, Иван Тарба, Мушыни Миқаа, Фазиль Искандер ухәа егыртгыры реиғиара.

Баграт Шынқаба
1917-2004

Хара аңсуга поэзия зхы-зыңсы еиңш бзия избо зегъы ҳзы ныңқа дууп, иахъа ағъараҳәа дахъалагыло, ҳашәкәысөцәа реиғекаарақәа руак «Аңсуга шәкәысөцәа рассоциация» дахъахагыло, уи анапатқа икоу алитетуратә газет «Етәацъяа» ажурнал «Акәе» редакторра ахырзина... Иахъиғуа зеңғытам ажәеинраалақәа, апоемақәа, ароманқәа... Дахъылахәа алитетуратызартца шәкәкәа реиқырышәара, иахъимптыңхуо ҳамтазтәи алитетуратура иаңкү ихатәроу акритикатә статиақәа, иахъеитенгахью адунеитә литературағы иаарылыхәә оғымта дуқәа... Аха сара, ҳаңцәажәара итегъ харантә, схәғыра иаңу агәалашәарақәа ркынты салагар стаху!..

Усқан сара сқыңшын зынза, аха ажәеинраалақәа рығра салагахын, саб симаны днеит иара иғы. Иара усқан Аңсны ашәкәысөцәа Рейдтыла деңхабын, «иаркы-иаркы, ирц» ҳәа данықаз аамтақәа рзы ақәын!.. Даара ибзиан ҳидикүлдеит, икабинет ақынтыи ҳандәйтцуазғы, ҳамтас иситеит иахъагы ҳаңсуга литературағы апоезиатә шәкәкәа ирылыскаауа ркынтыи иреиғзакәу рахъ исшо иажәеинраалақәа еидызкыло ишәкәи «Ажәлақьағ». Уи ахътыс иара игәалайршәеит сара 50 шықаса аныксытуаз сымшира иаңкү иаубилеи аан ицәажәарағы. Уақа ҳамтас иситаз ишәкәи «Атцеи уаҳ» ағы, ажәеинраала «Зани заби ықоу» аартны, уи 280-тәи адакъа ахағы, абас ақәығы иситеит, уи сара исхаштзом, ихааца иахъагы исгәалашәалоит: «Анатоли, абағатәрауағ, гәларшәағас - иуубилеи аен! Июль 21, 2011 ш.»

Мушыни Акәа итәра аныхиркәша, дталеит Москватәи алитетуратә институт. Уи аттараиурта, аиашаз, усқантәи Асовет Еидгыла маңара ақыымқәа, адунеи зегъ ағы даара зынз дууз тараиурттан. Уақа аттара ртсон амилат раңқәа, ақәаанырқәағы даара ирацәағын. Хымпәда, уақа иара ирхайт адырра бзиеиңш, ағызәа бзияқәәғы. Сара ибзиан исгәалашәойт шақа гәйблыла дрыхцәажәәз ҳамтазтәи аүрүс поет ду Иури Кузнецови акритик бзиауда Вадим Кожинови. Урт рхыңхазара еиңғызыра ирацәағеит уи Алитетуратә институт аныхиркәша, уақа, Москва иара иатәыз аспирантура дантала. Урт қытәғы иахъагы ирлас-ырласны рыхъзқәа ихәоит, избанзар, сара издыреует иахъагы зыңсы таны иаанхази иареи аигәнәиға бзияқәа шрымоу, еиҳаразакғы арғиаратә еимадарақәа... Ирлас-ырласны ифымтәқәа ркыныңхуеит Урыстәылатәи алитетуратә дунеи ағы даара пату зқәу ажурнал «Наш современник» ақны.

Москвантәи аттара дуқәа дрылғаны Аңсны данааи, аусура алагарғы устәкъа имариамзар ақәхарын...

Хынх ишысқаҳью ала, иара зны ажурнал «Алашара» ақны апоезия ақәша деиҳабын, нас ашәкәтъырыт ағы редактор хадас дықан, нас Аңсны Ашәкәйөфөцә реидгыла аиҳабыс. Ашәкәйөфөцәирацәафы ирхө исахаҳьеит, аус ахыуаз аредакциақә рөғи иара даара апринцип гәрә шааирпшуз афымтақә ралпшаарағы, ркыныпхырағы, алыхәта гәзә икылихуан зөымтақә ақыныпх ахь инаиштуаз... Ирхөит, иара иоуп еиғызыкааз ҳә 70-тәи ашықәсә рзы ажурнал «Алашара» ағы ажәабжы ажанр ахсаажәаразы «Аимак-айғақ». Иахъагы ажурнал адәкъақа уаныргәлашшуа, алитетағы уи аамта иреиғъзу аамтакә раҳъ иушъар қалоит!.. Уа исықәымшаҳатқо азәгы дықуп ҳә сыйқам!..

Иара Аңснытәи ашәкәйөфөцә Реидгыла данахагылаз, ибзиазын исгәлашоит, Аңсны имфапысит Асовет литература Амшқа. Арах иаант Асовет Ендгыла иатдануаз ашәкәйөфөцә дүззакә. Иахъагы слымҳа итағушаеит Евгени Евтушенко шақа гәйблыла Аңсни аңсуга литературие дрыхцәажәоз. Иахъар ихақым, уи афыза аицылара ду аиғкаара, амғаптара, иааимпіттыршәаразакә ағәра зкыз иара шиакәйз!.. Иахъагы изгәлашшо рацәафуп урт амш хазынақәе, иалахәйз гәыпфық ҳасасцәа бзиақеи!..

Абрақа изгәатамзар ҳақым, иара даара гәйблыла дшизықаз, пату дүззә шиқәитдоз, еиҳа ииашоуп иаҳдәар, имтәйжәа «дышытқақыз» – Баграт Шынқәба. Уи маңқ амца зыңранатдоз ашәкәйөфөцәагы ықан, аха иара ицәаҳақәа рыла иуҳәозар, иалихыз далихуан, иапсам дибазомыз!.. Ус ирқашшоуп агеницәа, ахәыштаара уамырпхозар, амца иеҳәатәаզом!.. Уи Мушыни даныцкәйнзаз инаркны илаша-лашо ишилаз гәеитеп кәицк, убри азы ақәхап, дара реиғызара бзиа мыпсахжакә аијәра изтегалазгыз!..

Мушыни Тайиа-ида, иара иреиғара еиғштәкәа, даара дацклапшүеит, пату дүззә ақәйтшоит, ибзиазанғы идируеит ҳаңсуга литература. Убри азоуп, иреиғъзу апоезиятә фымтақәа ралкааразы, реиқәрхаразы, зегъы ирбартә ираҳартә адунеи азныжъразы, ҳайбашыра ашътах ғынтығы Москва изтижыз «Аңсуга поэзия антология.» Абри афыза аидея хазына анизәирт, анагзара Анцәа ду ихынатәеишъяз разқуп... Насгы, абра изгәататәуп, ари еиғш ҳоезия ағазара саркытаса изныпшуз ашәкәи бзиа антик, Д. И. Гелиа ихъз зху Ахәынтқарратә премия шианаршъяз!..

Аңсуга жәлар аибашыра дүззатәкәа рхыргеит... Уи атоурых изныжътәи, убри азы ҳаңсуга шәкәйөфөцәа зегъы ирлышоз қартцеит, ажанр мач инаркны ажанр дуқәа ркынза. Насгы, жәларык рхъяа, рыгәтыха, ргәақра алацәажәара даара иғәағызыуацәоуп... Иахъгалаҳаршәап Лев Толстой аурыс шәкәйөфы Леонид Андреев аибашыра иазкыз ирғиамтакәа рзы иихәаз: «Он пугает, а мне не

Абиблия («Ауасиат ғың») – убригъ итаулашоуп апоезиятә нырра амоуп.»

Сара санқыпшыз аңсышәалеи урысшәалеи ғырхәала истәз «Евгени Онегин» ақынтыи хәәк иахъагы аччақәа ғырхәала исгәалашшоит! Уи анысқәа, уажә сапхъа иаацәйртит аңсуга жәлар зегъы шақа гәадурала ҳаҳәапшузаз пасатәи Урыстәыла Ахада, Дмитри Анатоли-ида Медведев, Москва, Кремль, Пушкин ихъз зху амедал ҳоеттигәиши шиаиркуаз, аңсышәала дзыпхъаз ароман ахә! Уи жәларык ҳзы, Владислав Григори-ида Арзынба Москва, ССРР Жәлар Реизара Ду ағы икәғылара ақара атсанакит! Насгы, ғыашшатәшәа ипшәхеит, уамашәа инаалеит, иара аңсыуа матәала деилахәаны, икәымжәи, икаба, иапсуга хылпач, икама – Кремль асцена ду данаақәгыла!

Уажъшьта ҳәиасып иахъатәи ҳлитетуратә птазааарх! Ҳаңхәафәа, ишыжәбо еиғш, Украина ицо аибашыра иадхәаланы, даара ицәгъхеит иахъа ҳәзеткәеи, ҳжурналқәеи, ҳашәкәеи ртыжъра. Ақыаад ахә ақырза иацлеит, уаҳа ианеитцамха, ианымлакә, ҳашәкәтъыжъыртатә плангы аитқарақәа алагалатхеит, мамзаргы, аиҳабыра хазы ичиду қәттарак рыдкыланы, ҳарғиаратә еиқаарақәа рбиуцьеткәа ацхыраара рыртар ақәхоит. Сынтыоуп зегъы ртыцағ инаған ианышшықәаргыла, аха еитах, ҳаңхъақа аамта уадағқәа ҳзыпшуп. Егъа ус иказаргы, сара сгәанагарала, ҳара акыныпх иазхархиалароуп ҳтүжымтақәа, нас, псаға

страшно!..» Убри аганахъала, Мушыни аибашьра иазку, үцәа үтазырзыз, инартцаулан узырхәициа ажәенираала бзиаңақәа аптицепт... Аха убарт зегъы иаарылукаартә икоуп ажәенираала формала ифу ироман «Аңынъ.» Уи афыза «амшын ду» ацәкәрпшуз афымтақәа ралпшаарағы, ркыныпхырағы, алыхәта гәзә икылихуан зөымтақәа ақыныпх ахь инаиштуаз... Ирхөит, иара иоуп еиғызыкааз ҳә 70-тәи ашықәсә рзы ажурнал «Алашара» ағы ажәабжы ажанр ахсаажәаразы «Аимак-айғақ». Иахъагы ажурнал адәкъақа уаныргәлашшуа, алитетағы уи аамта иреиғъзу аамтакәа раҳъ иушъар қалоит!.. Уа исықәымшаҳатқо азәгы дықуп ҳә сыйқам!..

Иахъаҳара иаҳдәархалшоит, аурыспоетду Константин Бальмонт ишизырхәо еиғш, Мушыни ирғиарағы апоезия ашта дтүмтит ҳәа!.. Егъырт ҳашәкәйөфөцәа азәйрөи ишықартқаз еиғш, апрозахъ дмиасит, уи ақәра бзиа дааины дыштагылоуғы!.. Анемец поет ду Иоганн Гиоте иреиғъзу илирикатә жәенираалақәа аниғыз 50 шықәса данырттыс ауп! Өнүтқала «деимарымку» дықам апоезии апрозеи, аха излаабо ала, ипоезия ахәгы-ағыи икәнаргылом апраза!

Амала изгәататәуп, аитагара аус ағыи апоезия аңыжәара шағаз! Исгәалашәазом Мушыни прозатә фымтак еиғенгахъеит ҳәа. Академик Шота Салақана уи ишәкәи «Атцеи уахъ» апхважәа даара итабыргыны изгәеитеп: «Ииашоуп, М. Лашәрия деитагағ қазоуп – ари ажанр напы аирkit поет ҳасабла дцәйртца даналага аахыс. Аха, абрақагы, хадарала, поэзиоуп еитеиго. Зеитагара ицъабаа ду адуда иара

шкәакәа, ҳөиза бзиа Мушыни Миқаиа ихәалон еиғш, «хәттыш аамтак шпақамлари!»

Амала изгәататәуп, иахъа ҳара ҳазхырехәаша алитетағы бзиа шхамоу. Акызатәык, рыщарас икалас, ишахәтоуҳажәлларыңаңызномагац, ҳазырыламыртқац. Сара сгәанагарала, уақа ихацхраароуп иреиҳа ҳтәраиуртқац ҳашколкәа рыртцағзәеи. Шықәсқәак түеит иацаҳтцеижеи «Аңсны ашәкәйөфөцәа Рейдгыла асантгы». Уақа итоуп ажурналқәа, агазетқәа. Икоуп Асайт «Аңснытека». Уа зынза иманшәалоуп апсуга шақәкәа иутаҳа аартны рыпхарағы. Аха афыла хадарала ҳашкәа ашәкәи кны апхъара макъана иацназго азәгыи ақғыи изымхәыцизар қалап! Уи аганахъала, ақыаад авариант еиҳа дшақәашаҳату ақырынта ишьақәиррәгәхъеит апоети сареи ҳаңцәажәарақәа рөғи.

Ааигәа, ҳаңсуга шәкәйөфөцәагы гәйфөык, уақа Мушыни Тайиа-ида ихъз апхъатәкәа игилоуп, адунеи иалаҳартқац ҳашрыдигыло ала. Ҳәынтырғаррагы шәфөк инареиҳаны аибашыра ахъцо Донецктәии Лугансктәии ареспубликақәа ркынтыи иааз ахтәацәа аднакылеит, иара убасгы, уаҳи иаштит агуманитартә цхыраара маымкәа...

Ҳара милатк раҳасабала ҳаңқәзырхо ҳхыпхъаәзареи ҳбызшәеи роуп! Убри аус ағы ҳазлаөхәаша даарак ирацәам... Аха ҳаңсадгыл ахақәйттәра абриақарағы ауышылқәа анахтнахъта, рыпташаша затәқәа ақәтдан ианырыхъча, иахъа ҳала ишабо ианхамптыңшаша, мазмарты иахъынзахъто ҳбызшәа ҳаңсадгыл ианықәымы, згәи еицхая, агәатқәа бзиа змоу, уатқәи иғило ағар иханарыжъзом... Уи аус ағы Мушыни иабицара өүңнүхәа рымазам, ирылымшашағы рылдыршешит, рыштахъ иааиуа дара ишъартқац ауасхыр рзыхъчар...

Апоет-академик Мушыни Лашәрия ҳаңсуга доуҳатә күлтүрағы илшаз ахааназ цсра-зра ақәымкәа ҳабидаракәа рзы ихъзырхәагаханы иаанхонит! 85 шықәса қәра дууп, қәра бзиоуп, аха анцәду, иара илашшзху, мыңхә бзиа иибо ауаа, агәбзиара бзиа ацтанды, шәкы инареиҳаны иратәеишъюит! Убри афыза аразк бзиа изеңшахшьоит ҳпратиарх, ҳмилаттә поет ду, жәлары зегъы бзиа еицырб арғиағы!.. Убри аамтаз, иагъхгалаҳаршәоит иицәақәа:

Абар, исызқәрыргеит ҳәицрак,
Абра, сахыпшу ақәарағы:
Са сқыаад ағығы иқазаап ҳытрак,
Ижәйлозаап мшынк са сгәағы!..

Мушыни ЛАШӘРИА

Сұзышшо ахтысқәа ирыцу,
Итәаҳа исымоу, иссымтәахуа уаҳа! –
Убаскан ауп ғәрәала санқаҳа, –

Җакалагъ бжык санарғыха,
Уеихаҳа акаҗабжы ансыха!..

...Октиабр азоуп ҳанахыла,
Стаацәеи сареи, абра, Аңснытәыла!.. –

Аибашыра алғатқәа феиуан,
Иқамызт ҳабжара аиуа!..

Уажәоуп, Абыржәоуп лағырзыла,
Гәыржъеи гәырфөи зегъи еицила
Аарла ағыны ҳанахыла!..

Мышқәак роуп имфасхуо макъана,
Дықам, дымғасит Елена! –
Саръажәфа, сөзиа, Сытгага! –
Схәыцқәа ран, ргәазырхага,
Елена, сбырғын, с-Минегага! –

Аханатә аахыс сажәақәа ирылоу,
Азәи ҳә ари афымта иагәйлоу!..

СТАМПЫЛТАЕИ АЦЬАРМЫҚАӘ

...Длымтиир – уа длыдыпсылон,
Длымтиир – еиҳа еицәан.

Илзыпшыз зегъ лыбла ихғылон:
Амла, ачымазара – нцәан.

Дцәйтқагылан, ғыара, ақәакъағ,
Дааит зегъ рапхъазагъ шылжыбы,
Уа, Стампылтаеи ацьармымқаә,
Ирылығуан ан лыбжы:

– Сан, бызқәажәои ҭыркә бызшәала,
Сан, бызтәйиуи еиматәаны?
Былагырзқәа зои еиқәхәала,
Сан, Аңснықа ҳамцао?

– Сыңқәын иоуп, дсаазеит снапала,
Дал – Аңсны ҧшҔа агәаны,
Сшәылахәаахәтуум сара сшыала,
Дыстиуеит имарианы!..

– Сан, бызқәажәои ҭыркә бызшәала?
Сан, бызтәйиуи еиматәаны?
– Сшәылахәаахәтуум сара сшыала,
Дыстиуеит имарианы!..

Лә затә дихәапшуан, дуазыруан,
Мап, илбомызт дааа мақ,
Даазхәоз тәыс дқайтқон, илдыруан,
Аха имоурыз ча-өтәдак!

...Длымтиир – уа длыдыпсылон,
Длымтиир – еиҳа еицәан.
Илзыпшыз зегъ лыбла ихғылон:
Амла, ачымазара – нцәан.

Рушни ЦЬОПУД

ИАХАМБО АЕТҔА АЦАЖА

Aпстазаара хъамтан, аха ашъа камтәацызт. Аңсны, жәйтәнатә аахыс еицш атагылаа зашында шындағынан икан, ақыртуа фашисттәа ирихъяны.

Анаңа агәйткәа-псыткәара иалагахъан, ртеира ирихъянауан, ирбон өеик ахъ ишкүлымсуз «Қырттәыла ақзаара» – җәа ихәзәоз азиадисттәа.

Ана-ара аидысларалыгы иалагахъан. Ахтысқәа злацоз ала ибашьра ду ахъ амәа хан...

...Аха Аңсны, макъана ищон амра...

Ақаза лнапы ақазарахъ еихон...

Уи Марина Ешпәа лакәын...

Марина – Аңсны ахақәи-тра зхы ақәзыттәа Ефрем ипх...

Ахаҳә зырцәажәо Марина лхы напкә...

Ираңоуп Марина иаңыл-тахъоу абақақәа. Шықсасыла ишаҳат-фәхай, ахаҳә иалху, аңсуга милят рхаесахъақә...

Аңсуга ианакәаалак ахра иафоу ацақъа изақъын пату...

«Ацақъа еицш дгъазтъа-зуа дыкоуп» – җәа изырхәон ауафы... Ҳәара атахума уи иаңсаз...

Ақаза лыхгы-лнапгы зызыкъыз, ацақъа иагәйләкаан, аңсуга пхәзыба лхаесахъа аптара ақәын...

Ақазара ахъыкоу инаңоит агәтакы...

Марина лкәзара Аңсны ахәаақәа иртүттит. Адунеи ақазара дукәа ҳарпизшьба акақәни икалеит...

Аңсуга ашәаргәйнда ашәа изырхәом.

Дара зырпшо иоуп зныхәаға ныркыло... Атоурых дақъаягъа изаанхо...

Иреихъау изызхырхәатәу дарбану, амилат ркәзара рылыншыаакәа ирызцәрызгы иақара. Сара слеихърхәттәи Марина Ешпәа. Ҳимлат ахълырпшо азы...

Апшазаара пату рзақъын аңсуга. Избанзар, ртәулеи дареи пшзан азыхәен.

Сара салагом Марина лусумтақәа рылацаажәара. Рыхә ашъара. Уи афыза ахықәни сылымшаргы җалоит. Убри ақынты, сазааттылоит усумтак, хаесахъак.

Уи ахағесахъа аңсуга җылән, итрагедиан икала.

Аңсны аибашьра җалаанза ақәын. Марина лгәи ита-лкит, псыуа пхәзыбак лхағы лаша аптара. Милатс икоу зегъы, ахағы лаша дыштакуа еицш, аңсуга дыштакуа ахағы лаша. Убри ақынты, ақаза длышиштәит, Нартаа раҳәшья Гәйнди-пшзеи, Аңсны җаными, Баалоупча Мадинеи, Аныуапча Ҳаудеи рхағы пшза иаңназгоз, тказылагы ибенеиз пхәзыбак лыпшаара.

АСКУЛЬПТОР МАРИНА ЕШПӘА

О, ус шақағ ыкоузеи Аңсынра, аха Марина лыбла их-гылаз даеазын!

«Сара ишызбо ақәзам иштысхуа, сгәи ишсанахәо ауп» – ихәон Пикассо...

Марина Ешпәа, Ефрем ду ипх, лгәи иланахәо ауп лкәзарагъ ҳаразкыз.

Уз зны Марина илзыкалеит, жәөғанғәашәпхъарак. Ап-тақәа ааимкъаны, ашәалкъамра адгыл ишнықәыпхо еицш иаалғалашеит пхәзыбак лхы-лфы мра. Ақаза лхы-цирақәа зегъ иаразнак рееидиркүлеит. Гәанылагъ ил-хәеит «абар лара». Ахаҳә шкәакәа иагәйләпхойт, дышын-таз ахағы...

Чарак ағы еицыкәашон, ани-ацеи...

Ан, – җара ҳ-Гәйли Кыч-пхә лакәын. Длыцкәашон лыцкәен пшза, қәрала иқәй-шыз Тарба Арзамет (Арзик). Ақәашара, апстазаара апшаза-ра, апстазаара агәаҳара.

Убаскан, Гәйли лыччареи, лыпшзареи, разқыла лгәи тәнны дышыкази, наңаза иаан-хеит Марина лгәағы.

Аибашьра ашътахъ, сар-гы сахәашит уи ақәашара зызы аплионка. Дышкәыпш-заз аңсуга театр ақны, аус ҳаңура иалагаз Гәйли Кыч-пхә лыцкәени лареи реицикәашара, иара саргы сгә-фы иаанхеит наңаза. Убаскан аткы шкәакәа лшәын лара. Амра шәахәақәа згәйләхоз, шә-пснитрь шкәакәак зызы. Убаскан ичон лхы-лфы. Шә-пстазаарак ртылашон лыблакъа. Амра ашәахәеи лареи еицшын...

Ашъабста җәицш зан иацу ахайахъ ианғышты-ци еицш, дқапа-чапо, дыштыхыса иан длыцкәашон Арзик. Убаскан ҷаран, гәйръаран, шәахәаран, кәашаран. Ан лыпшзаре, лыцкәени лареи реицикәашара иатәын... Убаскан аибашьра иаламгацыт.

Лгәи тәрәйръауан Маринағы. Илбейт илтакыз, икәашоз ан җәицш лхы-лфы. Апшазаа рыпшзара иасим-волны, Аңсуга ихағымраны икаларц.

Ишпастахъыз иара саргы, апшазаа зырпшзоз, убас лхы-лфы лашо, лыпшзаре мөаңылгарц Гәйли ах-кәаж...

Ашъабста иафызаз лыцкәенцәа афыцъагъы дрыбжъа-гыланы дкәашаларц Гәйли, ҳфыза бзия...

Аха...

Иалагеит аибашьра... Игылт аңсуга жәлар адбъяр штыхъы. Шәышықәасала иззықәпз азы еидгылт иаңәй-кны. Зықъфыла аңсуга тцеира штызхыз инарывагылеит, Гәйли Сергеи рыцкәенцәа афыцъагъы.

Убринахыс Гәйли лхы-лфы апшаза аңынхәрас ины-кәлеит ашәазызара, ағәйткәа-псыткәара...

Лара Маринағы илцәйзит, Гәйли лфы илыпшааз ахағымра. Уи аңынхәрас дәеакын илбоз уажәы.

Есымшааира апсуга ҳәсақәа рыматәа аеапсахуа. Ашәы еиқәатәа иланахәон, ақыртуа фашисттәа, Аңсны иазааргас аибашьра. Ҳапсадгыл ашъа ахызаса ион. Аха агәра ргон ахақәиттәа, рыдгылт икәгылан азыхәен...

Иамуит, ильвимгейт ахыкәалаа анцәа Гәйлигы. Хатала дтажеит лыцкәын Арзик. Дагъаттәахит ихы зәйтіз тидгыл. Уаҳагъ ипсыбағ рзымпшааит иани-иаби.

Ирхәоит, «ан лца дтажеит ҳәа анлаха, дахъылаз ашъац лытқааит» – ҳәа.

Уи адгыл датэын, адгыл дагеит.

Избоит Гәйли лыбла таа лыпшадыл дышықәыпшуа, дшемидо. Аха Арзик дылпүлом ғыргы. Лгәлашәәарағы илзаанхо раңаоуп, уи ачарағ ашъабста еицш дышытып-даныкәашо иафызақоу...

Уажәштә иаңхаз гәлашәароуп иара изы...

Аибашьра анаңа рхағы шаңсахуа еицш, апсадгылы-гы ахағы апсахуеит.

Ақаза Марина лыгәтакы налыгзеит. Лара ишылта-хыз, аамтей апстазааре ирмузаргы, Гәйли Кычбаба, агәирға зәйелаз лхы-лфы иалхны иаңлтлеит абақа, Аңс-

ны ахақәиттәз зыңкәынцәа тахаз анаңа зегъи ирхәса-хынаны, псрә зәәым бақаны.

Ааи, уи абақа иноит, апсуга ажәлар ртоурыхағ наңаза изгэйлаңко ахақә ақәра иамоу еицш. Инхоит, избанзар, зыпсадгыл ахақәиттәз, зшы казтәаз атсира хаштәра рықәым азы. Зхақәиттәз зшы акатәара зылшо ажәларгы иноит. Иааӡоу иоуп, азарагъ зылшо...

Зны-зынла сылааш нарықәшәлоит Маринеи Гәйлии, ғымт-псымшы агаға иавалан ианнениуа. Убаскан иуғәламшәәрп залшом иштадырхаз ақыртуа фашисттәа, Марина лаб Ефрем Ешба дуи, ақәрахыымза Гәйли лыцкәын Арзик Тарбей...

Аха зыңгы избахуеит, урт ахәса рхы штыхны ишырку. Избанзар – апстазаара убас атахуп азы...

Убаскан саргы сгәи иаңхазеит. Сыбжы неитыхны, ахажаи, сашыцәа апсуга, ҳара ҳақан, ҳагызкалоит, Маринеи Гәйлии реицш зықъфыла ахәса бзияқәа Аңсны иканат ҳәа...

Апсуга ихаткыс дхәреикуан апхәыс, имилат зырғиози, изырпшози ахъракәзы азын...

Абас ала, ргәрғөеи ргәртъареи еиқараны инхоит, ихамбо аиатәа атсақа, ғыңға ахәса хазынақәа.

Маринеи.

Гәйлии...

1998 ш.

Гәйли КЫЧПХА

АИААИРАМШ ИАЛОУП ИХӘТА

Сыбыла затә, сыцкәын, суштыуп сузгәақуа, Удлаңса иудыруеит дахәазом уан. Улымка избозеи, иубоит уан сышгәақуа, Удгыл ахъаа еиҳазаап, нас уан.

Апсаате еицш уаххыпрааз уқалака Ақәа Уалган уахыықаз, ухъақәа иреиҳан. Тәембашақә икәтәаз дааини ҳа ҳәақәа, Далматәин Ақәа уи аңсуга ихәтан.

Сыцкәын иудыруан, еиғала умцаргы, Ахатда ишиаатоу, нас идгыл ихъарц, Сыбыла затә, сыцкәын, уаҳа усымбаргы, Ҕхызла усааила, уан дүкәжарц.

Аамтала санғәөрғөз сеипшхап ашәымтак, Арзик, сызғутып – ара сыкоуп, сан, Ҳәтира ирзынсыжык, сан, сара сымтак, Сыдгыл хъчатәымзи, бтәууо бымтәан. –

Сылагырз кастәом, Арзик, нас уаҳа, Анаңа ирасхәеп – ишәхышәх ҳәа шәкасы. Ҳацкәынцәа ирыдшәымтән, ирыма зам гәнаҳа, Ҳадгыл ҳазғырхит иахтәртән рыпсы.

Ҕхызла, ма Ҕхызла, сыцкәын устәа, Удлаңса иудыруеит, дахәазом уан. – Аиааира мши иалоуп, сан, са сыхәтаа, Сыдгыл хъчатәымзи, бтәууо бымтәан.

Етталгеит Инна АХАШПХА

Геннади АЛАМИА

АПХӘЙС ЛХАӨСАХЬА МАРИНА ЕШПХА ЛҚАЗАРАӘЫ

Нонна ТХӘАЗПХА

АРЫШНА ЛЫЛПХА

Жәйтә аахыс апсуа ҳәсақәә анапқазара шылазатә дыртбайргуеит археологда ирыңшашаа анаплыхқәә, иара убас, Апсуа Ҳәйнәтқаррат музей ағы уұза иудыло атәхымтақәә.

XIX ашырышықасы Кавказтәи ашхаруажәларқәә зықшәәз ахтәара ду иахъяны ҆ыркәтәылақа иагас апсуа ҳәсақәагы анапқазара аанмыжкәә иахъа уажәраанза иарагеит. Идоит, иқәтәйт, изахаеит. Аха ҳара ара қазлацәажәарқ иахъаху ахъи аразни ирылхны ахәса иқартқоз анапқазара еиха ирласны ирхаштит. Даараذا имачуп уажәштәа издыруа, аха икоуп өңд итсаны аус адизулогы. Стампыл ақалақ ағы инх Шыннур Атрышпхада жәйікゼ хәсақәә инарзынапшуа аразны аус

адылуоит. Лара ари аус даараذا бзия илбоит. Аха уи лнапы шалалкыз машәиршәоуп ухәар алшоит. Зны ильзбейт ҆ыркәтәыла анапқазара ахыыдьыртқо акурсқәә рахъ дцарц. Рафхая лнапағы аразны ананылкыла инаркны ари аус лара ишылтәыз лдьрит. Аха ускан илыздырзомызт лнапы злакыз ақазара Кавказаа ишыртәыз. Ильзартқоз хатала апсуа-адыга наплыхны илдьыртқон, аха ииашоу-ииашаму ҳәа агәйфара лыман. Итылтцаауа даналага, издыруағы фыңға аиҳәшшәеи лареи еибадырт, Ильмаси Аишьеи Ешьызызаа.

Аиаҳәшшәеи Ильмаси Аишьеи ари анапқазара иаизкны ашәкәгы трыжыхъеит. Уи иахъзуп «Ачеркез хәсақәә рнапқазара» ҳәа. Артқәа

ахәдахатқәә, амацәазқәа ирынтаңы иқалтқо далағеит. Иағағтәо роума, ус иаазхәо роума, иртаку зегыз қалтқоит. Ажәлақәа здамығақәа қалтқауоуп рацәоуп: Аграа, Аргәынаа, Жынаа, Ашәеибақәа, Папаа, Атрышаа, Кәыңцаа, Арғытаа, Ашхаруаа уұза. Икоуп здамығақәа ззымдыруа ажәлақәагы. Урт анлыдтаалак дрыштылоит, илзыңшаар ирзықалтқоит. Илзыңшаакәа ианынхогы қалалоит. Шыннур ләзыңзәеи лареи зөү аус азыргара бзия атакуп, уи макъана ирзықамтқац лара ишылхәо ала. Ешым Атрышпхада лареи ақазарта анаадыртлак, ускан апсуа зегыз ирхығзаны аус рурц ргәи итоуп.

Шыннур Атрышпхада фыңға апцаә алымоуп. Дара А-Шәеибақәоуп. Стампыл ақалақ ағы иризхәйт, аха

апсуа культуратә хейдкылах илыштын: ақәашара, алеишәа, ақаба длыртцеит. Аха апсуа бызшәа рыздырзом, уи гәаланы илмоуп лара.

Шыннур, лыжәлантә Ешым Атрышпхада лареи, асоциалтә ҳақәа рғы «Arişna tasarım» ҳәа адақъагы аартны иримоуп. Лара уажәы атасацәа иахъыдьыртқо аамтә хара имгакәа интәоит. Ианынцәалак, Ешым ми лареи дара ирхатөу қазартқа аартны ари аус иацырттарц ргәи итоуп. Рдақъа «Arişna tasarım» ҳәа ахъз зартағы, апсуа мифологияғы Арышна анаплыхқаттарда данцәахуп ҳәа иахъыпхъазо ақынта ауп.

Шыннур Атрышпхада лнапқазара еихалыңшызда ҳара апсуа хатала иаҳтәу ақы лнапы итлұжыуазар лтажын азы, ҳдамығақәа: анапхатқәә,

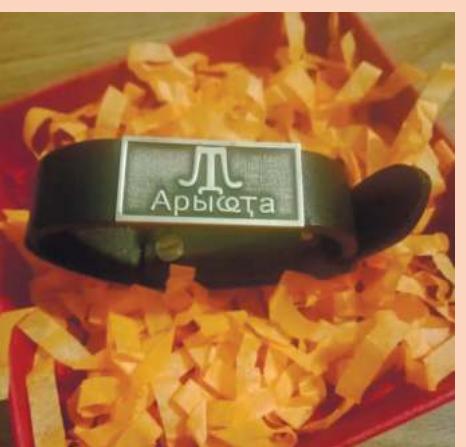
глиантә, Германиантә уұза, атәым ҳәйнәтқаррақәа ркынта Шыннур лнапқазара згәапханы иағағтәогы рацәафу.

Шыннур Атрышпхада Апснықа даахеит. «Зыңк снеини ианызба инаркны убра ағын стахуп, исзаашә ҳәа, сыйкәйнцәа раҳәара са-чуп», – лхәеит лара.

Атрышбақәа, Шыннур лабдуцәа арантәи ихдиртәэз: «Хара Апсны, Шәача Апста ҳақәтит, ҳаҳыпсуп», – рхәөн.

Лара лажәакәа рыла ҆ыркәтәыла ианнанага, игъежыны Апснықа шыапыламаца амға иқелазғы ықоуп, аха ирмыштыз, Батым иаанхеит. ҆ыркәтәыла, Трышаа ркыта ҳәа ақыта хәйызы ықоуп. Уи ҆ыркәшәала Қарачоқең ахъзуп. Үақоуп Атрышбақәа ахъырацәафу.

Шыннур лабдугы уи ақытағы дийит, аха хазы данцоз ағыларатәи ақыта Бычкақа диасын дынхеит. Убри ақынта, уа ғ-тзық ықоуп. Анағ: Калдахәара, Акбалық, Карадере ақытакәа рғы инхойт Атрышбақәа. Батымынта, ҆ыркәтәылантәи Апснықа нхара ииасхуоугы ықоуп. Макъана арах нхара ағъежыра зразы иаламшәац Шыннур гәирпәнталда, разны рахәыцла лнапы иткытуа ақазара апсуа цәа ақенуп, апсуа қашыа амоуп, қазарылагы иқатдоуп, ахатабзиарығы ҳаракуп, изтаху азғельмәңшәағы рацәафу. Ларгы аашыарқ қамтакәа уи анапқазара амат луеит, лнапқазара еиха-еиха еихалхәеит.

ЕЛЬВИРА АРСАЛИАПХА

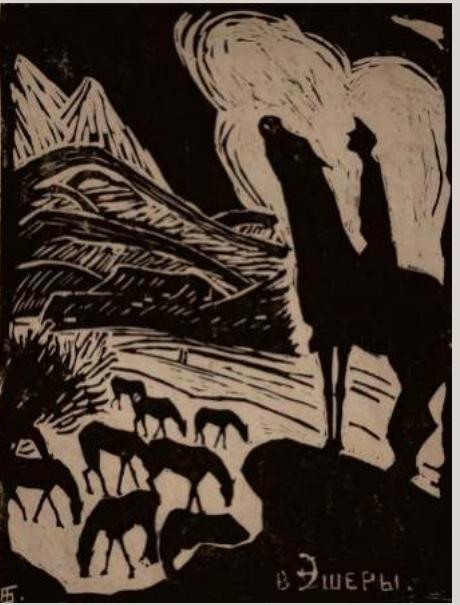
АХӘСА АҢАЗАРАҚНЫ. АТОУРЫХИ ҲАЗНУ ААМДЕИ

Ишапу еицш, аацын алагамтазы, Ихадоу Ацәыргақәттә зал атаафзәа ашәкәа рзаанартеит. Асахъатыхыңғәа аацынтыәи рцәыргақәтца атаафзәа зегъ реиңа бзия ирбо хтысуп. Аты-

Михри Ачпҳа лусумта

хәтәнәтәи ашықәсәкә рзы аапынтынәи аекспозициақә ҳтәйла акультуратә ңұтазаарақны крызтазкуа усмөағрататүп. Шықәсқәак раңхъя Аңәыргақәттә зал ақны иңәыргақәттан зымеках тәбааз аңәыргақәттә проект «Аңхәыс лпортрет - аепоха ахағы» ҳәа хыс иатаны. Ахәаңшәа идірбан, еиуеиңшым абицарақәа ирыткаркуа асахъаты-хысқаа, еиуеиңшым ашықәсәкә рзы иаңыртқаз ахәса рсахъақәа. Асахъатыхысқаа рырғиамтақәа рыңыпхъа-за ирымоуп рхатәи драма, рхатәи тоурых, рхатәи лахынта. Дара зегъы еиңшзам, рыңыпхъаза зегъы ссируп дара ртәала. Иаххәап, еиңырдыруа асахъатыхы Сергеи Габелия итихыз зыңтазаарағы амықемабарақәа ра-

ВАРВАРА БУБНОВА лусумта

цәнаны изхызгас Пимба Трапшь лпортрет, мамзаргы, идырым асахьатыхыны иусумта, Ақәатәи амеценат Изекиль Фишков ипчә Фреда пшза лпортрет, ма Марина Ешба лусумта «Аибашыны иан» лхағасахь.

Ақхәйиси ақазареи - ашәкәйис-
әсәи, апоетәеи, афилософцәеи
еснагы изыргәтәнеуа темоуп. Зұбы-
шықәсала ақхәйис дмузан, ақаза-
цәа дуңа ршедеврқәа раңтараан,
үи азы шаҳатра ауеит адунеитә
сахъаркыратә күлтүра. Амала, ша-
махамзар, а-19-тәи ашәышықә-
санза, ағыхантцағәеи, аскульптор-
цәеи, архитекторцәеи рыйжьара
иуылазом ақхәйис - автор лыхъз,
ажәйтәзашық ахаңәа инарываргы-
ланы, ақазаратә рәниамтәқәа ақә-
сагы ишаңыртозғыы. Аха, а-20-
тәи ашәышықәса, аихъзара дүкәен
арадикалтә ңсаҳрақәеи ршәышы-
қәса, ҳамтас иҗанатеит ҳаамтаз-
тәи ақазара зыда ухахы иузаамго
иналукаша ақәса - асаҳъатыхығ-
цәа рыхъзқәа. «Аурыс авангард
амазонкақәа», мамзарғы «Монпар-
нас и-Музақәа», а-20-тәи ашәышы-
қәса алагамтазы иаңыртсон, иахъа
адунеи иреиғъзоу амузеикәа рәкны
ицәйрекақәтцу «ақазара өңіз».

Роза Ақыртааңа лусумта

Тыңк ақны еукәшөөйт а-20-тәи ашәышыққа ағбатәи азбжа ина-ркны иахъятәи амшқәа рұқынза, еиуеңшым ашықәсқәа рзы иаңтазасахъатыхыңқа русумтәқәа.

Ари азтцаара аттцаарақны аинтепрес ыша узңөйрнагоит Аңснытәи Ахәынтыккярратә галерея афонд ақынтар тәи иңбайланы иаанарпшуюйт иxaғсызы ашыққәсқә рэтәи ахәса: Марина Ешба, Ольга Брендель, Варвара Бубнова, Валентина Хәйрхәмал, Зоиа Ацыынцыал, Венера Гагәылия уxәа, проказара.

Марина Ешба – еиңірдүра аң-
суса скульптор, Асахъатыхығцә ахан-
так аңсуса қәшә аиқаас, ахантәәсы.
Ақазарақны, асқульптура ахырхарта

ахацәа ирусуп ҳәа ипхъязаз, Марина Ефрем-ипхә лыңстазаара зегбы ззылкыз усхеит. Лараирацәан дахъраңхъатәиниз, абри ақынгты, арена-ратә занаятқәа зегбы ирылылхит зегь реиҳа иуадағыз - аскульптор амонументалист имға, иреиҳазоу ағашарақынзагы дназеит.

Аңырғақетақны, иара убас, иңыргоуп Марина Ешба ләзыза — Ольга Брендель лусумтақә. Брендель, Апсны еицирдьира сахьатын-

ЗОИА ЦЫИНЦЬАЛПХА ЛУСУМТА

Фуп, ғыхантңа фуп. Лырғиаратә пстә заара ду итәгзаны иаңылтқаз ағы-хантатә усумтақә арыда иахъа ухағы иузаагағом иҳағсыз ашәышықаса 50-70-тән ашыққескә рзтәи асаһы-тыхратә қазара. Ольга Брендель ар-ғиаразы ағәаҳәара лызынартцысуан аңсабара-исахъаркызы аландшафтқәә, ашъха ғекъараққәә, амшын.

Аңаңыргақәтәңиң изау атың аа-
ныркылоит еиңдердіруа асахъатых-
фы, х-тәйлак: Аңсны, Урыстәйла,
Иапония рқультура еидызкылаз –
Варвара Бубнова лаңтамтақәа.
Адуңеи ақны зыхъз еиңдердіруа
асахъатыхфы ду лыпстазаареи лыр-
ғиареи рқны ицьоушъаратәи еила-
зғоит еиуеңшым ақультурақәа,
аяа, ахтысқәа. Варвара Дмитри-ипха

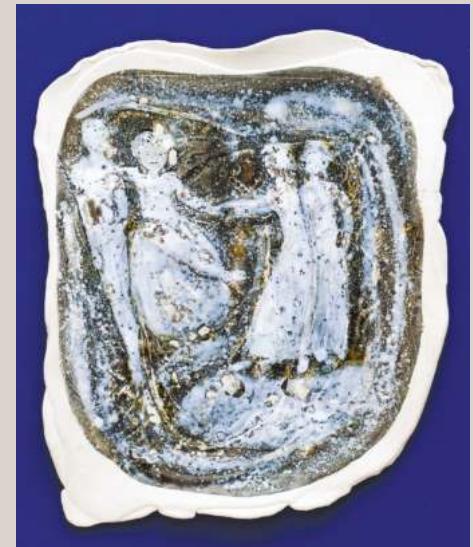
ВЕНЕРА ГАГЭЙЛИАПХА ЛУСУМТА

хъатыхы, насыры, Тыркәтәйләтәи раңхъатәи апрофессионалтә сахьатыхы Михри Ачба лусумтақәа. Лара напхара азылуан, 1914 ш. Стампыл ақалақ ақны еиқааз раңхъазатәи «Апшаах қазаразы аҳса рышкол». Атоурыхтцағ Руслан Гәажәба иажәақәа рыла, ари раңхъазатәи мрагыларатәи пәнәйисын, Римтәи Папа ипортрет анатура ақынтар итызыхыз. Михри Ачба лусумтақәа тәәхуп Ватикан.

Апсуа сахъаркыратә қазара атоурых ақны апсуа ҳәсақә-сахъатыхыңцә абиену ртынха, жәаҳәарада, акратцанакуеит ахәса-асахъатыхыңцә рқазара арғиаразы, ахъз ғыңқәа рҴыргаразы.

*Еитәлгеит
Гәында АЗЫНПҖА*

ВАЛЕНТИНА ХӘҮРХӘМАЛПҖА ЛУСУМТÀ

Наала КАСЛАНЗИАПХА

ИССИРУ АБЖЬАРАТӘИ АШӘЫШЫҚӘСА

Аңсуа ахра атоурых ақны зыхъз нағаз ахәса

«Ахәса ртоурых» иахъатәи аамтазы зегель ратцыйс ағиара змоу хырхартоуп агуманитартә тәцаарақәсаркыны, раңхъя иргыланы, уи зыбзуору, ҳазну аамтазтәи ауаажелларратә еилазаара рсоциалтәи, ринтеллектуалтәи тәхрақә роуп. Атыхъатәнтәи ажәашықәсакә рзы акырза аеарташтап «ахәса ртыңдаарақә» рхытхыртатә база, иззаатғыло апроблемақә, итыңдеит амонографиақәи астатақәи, икоуп аеазышәарақә аусумтақәи еидкыланы ртыжъразы. Иазгәатәуп, абжъаратәи ашәышықәсазтәи апхәис лышқа икоу азәлымхара иахъиша ишазхая. Уанза, амедиевисттәи рхы ззынадырхоз «апхәис лтема» зызкыз абжъаратәи ашәышықәсазы атаацәи, атаацәра апцареи ртыңдаара акын. Афеминисттә проблематика «аттцаара» убри ақны инанагеит аттарауа, раңхъя иаақәгүлент апхәис лсоциал-зинтә статус азтцаарақә, абзазарақын лтып, абжъаратәи ашәышықәсазтәи асоциум ақны аполитикатәи, аекономикатәи пәтазаара. Иахъатәи анауқатә тәцаарақә хықәкыс ирымоуп, атоурыхтә процесскә ркны, ауаажелларратә еилазаара рматериалта-доуҳатә культу-

ра ақонтексттәи ақны апхәис лаарпшра. Иззаатәи абжъаратәи ашәышықәсазтәи Аңсны атоурых ахыттыз дәртсон. Аңсныка дааңхъан Гурандуҳт лыңкөйн, Баграт Багратиони. Лара ахқәжә лхата, Аңсуа ахра иахъетакыз - Қартли дахагылан. Абжъаадны, Қартли хадас иартоz ахра ахылтшытра иатыз ракәын, аңсуа монархқа рпацәа еиҳабақә. Раңхъаза ақны уи атып аанылкылент апхәис. Гурандуҳт амчра бзия иахъы-

жамыз, даеа ҳынтықаррак ахь хатда ицахъаз, ари ашьтра иатыз илхылтыз дәртсон. Аңсныка дааңхъан Гурандуҳт лыңкөйн, Баграт Багратиони. Лара ахқәжә лхата, Аңсуа ахра иахъетакыз - Қартли дахагылан. Абжъаадны, Қартли хадас иартоz ахра ахылтшытра иатыз ракәын, аңсуа монархқа рпацәа еиҳабақә. Раңхъаза ақны уи атып аанылкылент апхәис. Гурандуҳт амчра бзия иахъы-

Ахқәжә Гурандуҳт - Баграт иан (Кумурдотәи аныхабаа)

Никафор Ботаниати Марфа-Марией

игәаанагарала, Аңсуа рах Георги I зыхъз ҳәам ипхәисеиба, ахра закәнла захъ ииасраны иказ ах Дмитри II, ииацәа Тинени Баграти апхыны, Аңснытәи Ахра Иоанн Шавлийтәи иаха-ргыларазы еиқәа ачархәра иала-хәйз лакәын. Аңсуа ҳынтықарра аполитикатә пәтазаара ахәса активла ишалахәзазы шаҳаттаруеит - Аңсуа Баградитаа рдинастия раңхъатәи ахатарнак иан иналыгзоз аусқә. Гурандуҳт, аңсуа раң Георги II ипхәа лакәын, аңсуа монархқа хөйк: Леон III, Дмитри III, Феодоси III драхшын. Хаттас длыман таоитәи Баградитаа рдинастия ахатарнак Гурген. Хашәышықәсә 70-тәи ашықәсә рыжкәззы Аңсуа ахра зықәшәз аполитикатә кризис збахеит атаацәратә традиция ахархәарала: ахатишиашоу иштәркынта ахылтданы-

лбоз иахъеит лпеси лареи ироуз аиғагылар. Аха уеизгы, рхәоу шеиқәымшәозгы, Баграт II иан аполитикатә пәтазаара далимхит. Иүхәэр ауеит, Баграт иахра ахана, Гурандуҳт ичыдаz ахылашшра лыман ҳәа. Аңсуа Багратидкәа рифони раңхъатәи ахатарнак зегы инатшыны иидрдүруан уанзатәи аинастиеи иареи реимадара. Баграт изы, иан лыштрана Леонидраан иареи генеологияла ирыжъяз аиуара аиуристтә зинкәа инағон Аңсуа ахрақын иреиҳазоу амчра аныкәгаразы. Ари ағыза атагылазааша Гурандуҳт ичыдаz ароль анагзара лылнаршон амонархия асистемағы, «аҳқәжә-ан» лтитул лыманы. Бедиитәи аныхабаақны рхы иадырхәо ахътә-ға ақны ахра ныкәйзгоз апа ихъз аварақны атитул

МАРИЯ-МАРФА
ВИЗАНТИАТӘИ АИМПЕРАТОР ИПХӘИС

иавағуп лыхъз. Қәтештәи акафедрал мрагыларатәи ағра апенцыркәа рхыргеңгәғи адекоративтә ибанла иагәлләк оуп аргыларатә фыра: «Анцәа имчала, ишшоу аныхабаа зырғылаз, аңсуаи акартилинцәи раҳ Баграти иан Гурандуҳти» - ҳәа. Җыт-фык аттцаафәа ргәанагарала, Кумурдотәи аныхабаа иану апхәис лрелифтә сахья зтәу Гурандуҳт лоуп. Баграт II ихан еиқәиршәаз, «Диван абхазских царей» ҳәа еиңирдыруа, агенеология абақа ақны иарбоуп иаб Гургени, иабду, аңсуа монарх Георги I-II-тәи рыхъзқәа, уи инаңданы, ихәоуп, Баграт, аңсуа рах (ихъз арбазам) ипхәа дылдоуп ҳәа.

Гурандуҳт лхыштыхра еиҳарак изыбзуораз иказ атагылазаашақәа шракәйзгы, илымаз ламбициақәа роуп. Апхәис хатәра лыстатурас аттахәәшшра азеищ хырхартә алтшәа лавторитет ақәымзаргы изыбзуору, иароуп иаңызтазаа ихаду атоурыхтә прецендент.

Иазгәатоуп, хатала акризистә моменткәа раан ауп, абжъаратәи ашәышықәсазтәи ахъынтықаррақәа рполитикатә пәтазаарақын апхәис лроль аныхарракха. XI ашә. апхъатәи азбжазы, жәларбжъаратәи атагылазааша иаҳа-иаҳа ианыцәгъхоз аамтазы, аңсуа монархқа рзы ихада засабтәни иказ, ахъынтықарра ақзаара аиқәйрхара ақын. Византиатәи амптыңдаа хамеңзарыла иағылазыны иқәпз ах қызы Георги III ипхәа ахъынтықарра итышәйнәлаламыз аамтакәа иаар-

лараан анырра қарттон. Аңсуа рах Баграт иан, ахқәжә Мариям, Константинополь хышиқәсатәи иказаара иаңыз аудафрақәа зегы ицең-фылшит, ипхәис Борена лакәзар, уи аамтазы лыжәса иқәын Қәтеш әхъынтықарратә усқәа рынагзара, иаҳшыя, ахқәжә тыңда Гурандуҳт лнапы ианын ах итып нызкылараны иказ ах ихылт.

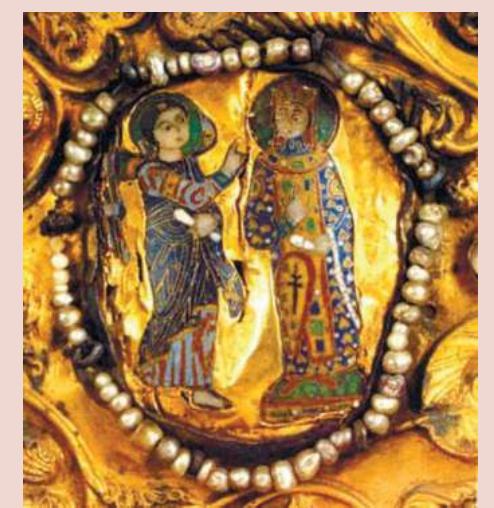
Ах Баграт III иаҳшыя Гурандуҳт лзы, «Летописи Картлии» автор рапхъаза акәны анапхгаратаа знапы ианыз адинастия ахатарнак лқашшарбагақын абас ифуеит: «Была (Гурандуҳт) исполнена всех благ, прекрасная на вид, умна и щедра, ревностно исполняла богослужение». Аноним, аидеалра лыдикылойт аңсуа ҳәа жә, зыштрап ҳараку апхәис лыбзиарақәа зегы лыдкылоло. Гурандуҳт лыхъз иаңуп атитул «аҳқәжә».

Абжъаратәи ашәышықәсә рзы ахъынтықаррақәа ирыбжъартон апхәис аполитика лалархәра ҳәақәйызтоз, адинастиятә еибагарақәа. Зыстатус ҳаракыз апхәизба хатта ллцаара маңарала аполитикатә пстанзаара далахәуп ҳәа ипхъзахон. Адинастиятә еибагарақәа рыла аңсуа рахцәа Аңсуа ахра адәнгәтәи аполитикатә аренакын рпозициақәа рыргәгәра адагы, атэла афынтықәгын равторитет аргәгәра иаңрауан.

Аңсуа Баградитқәа рдинастиятә еибагарақәа ихаду рхырхартакәа ртыңдаараан ҹыдала иалкаатәуп Византиатәи аимпериетәи реимадара.

Иаңу ыкоуп.

Еитталгеит
Гәйнда АЗЫНПХА

МАРИЯ АРЦРУНИ

Атоурых беис змоу, адунеи иқәйнхө аңсуа-абаза жәлар рұоурыхта ңсадғыл ағы реидкыла рықәкы хадас измоу ауаажелларатә хейлак «Адунеизегътәи аңсуа-абаза конгресс» еуеңшым ақешақә рөи аус руеит ф-фық атыпқацә.

Амина Лазджа – Аңснытәи ақәынтықарратә университет, Атоурыхтә факультет Жәларбжъаратә аизықазаашақә азанаат ала ибзиазан лтцара хылркәшент. Аңсны адәнықатәи аусқә рミニстррағ аус луан. Адипломатиатә ранг абжыгағ актәи акласс лымоуп. Анағс, Амультимедиа информациатә еилакы Sputnik Аңсны ахь продиуссерс диасуеит. Иахъатәи аамтаз Адунеизегътәи аңсуа-абаза конгресс Аинформациатә кәша анапхагағыси, аредактор хадаси дықоуп. Москватәи ақәынтықарратә Жәларбжъаратә аизықазаашақә ринститут ақны аспирантура иацылтқоит. Илығуеит акандидаттә диссертация амшынты зин иаznы.

Линда Атепқча – Аңснытәи ақәынтықарратә университет, аекономикатә факультет даушытымтоуп. Уи инаваргыланы, Баграт Багателия ихъз зху Гагратәи ақазаратә школ афортипиано аклассағы атцарапа лтсон. Аңсуа милат рмузыкатә инструментқә пархәара дазғелымҳауп. Иахъатәи аамтаз Адунеизегътәи аңсуа-абаза конгресссағ ҳасабейлиыргағыс аус луеит.

Есма Кәйтниапқча – Аңснытәи ақәынтықарратә университет, афилологиатә факультет «Англыз-немец бызшәақәа рықәша» азанаат даушытымтоуп. Лтцара шыххлыркәшаз еицш, аусура далагоит ААУ атәым бызшәақәа ркафедрағы. Анағс, еиуеңшым аамтакәа рзы аус луан Ақәа ақалақь ағәри аспорти ркомитет аспециалист хадас; Ақәа ақалақь ағәри аспорти рна phагарағаратә еилазаара анапхагағы ихатыпсағыс. Иахъатәи аамтаз Адунеизегътәи аңсуа-абаза конгресс ағәри аспорти рықәша аспециалистс аус луеит.

Ағәри аспорти ирзынархоу хыпхъязара раңаала апроектқәа, афорумқәа, аспорттә еицлабрақәа дравторуп.

Селма Базпха – Аңснытәи ақәынтықарратә университет, атоурыхтә факультет ағылтцара хылркәшан дталоит Ростовтәи ақәынтықарратә аекономикатә университет, ажурналистики амедиалингвистикеи рфақультет. Иахъатәи аамтаз Адунеизегътәи аңсуа-абаза конгресс аинформациатә кәша ақны аус луеит.

Изольда Ҳагпха – Симферополь ақалақь, В. И. Вернадски ихъз зху Таврическтәи амилаттә университет ақны, Қрым иреиҳазоу атцарапа лууит «Афилолог. Англыз бызшәеи алитетуреи, анемец бызшәеи алитетуреи рзы аспециалист» азанаат ала. Анағс, Урыстәылатәи ақәынтықарратә асоциалтә университет Шәача икоу ағәтакны англыз базшәа рылтон, иара убас, Аңсуа ҳәйнтықарратә университет ақны. Уи ашытакх азанаат өңүл լнапағы иааганы аусура далагоит Аинформациатә еилакы Sputnik Аңсны аурыс кәшақны итэйкүа редакторс. Иахъатәи аамтаз Адунеизегътәи аңсуа-абаза конгресс агәабзиархчареи, асоциалтә активреи, атцарадырреи рықәша напхтара алтоит, АААК Аинформациатә кәшағы итэйкүа редакторс дықоуп. 2020-2023 ашықсқәа рзы Аңсны ауаажәлларатә палата алахәылас дықан. Ауаажәлларатә усура инаваргыланы, активла дрылахәүп агәыхалалратә асоциалтә проектқәа. Акультуратә-гызыналалратә фонд «Ашана» Ахылашратә хейлак дахагылоуп.

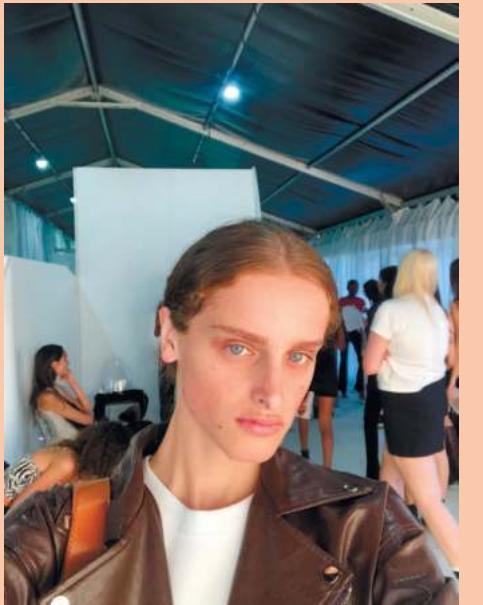

Шәзина Бганпха – Аңснытәи ақәынтықарратә университет, афилологиатә факультет «Аңсуа бызшәеи алитетуреи» азанаат ала ибзиазан зтцара хылркәшаз дреинууп. Адунеизегътәи аңсуа-абаза конгресс аинформациатә кәша аусзуғы.

Астәнда ҚЬЕЦПХА

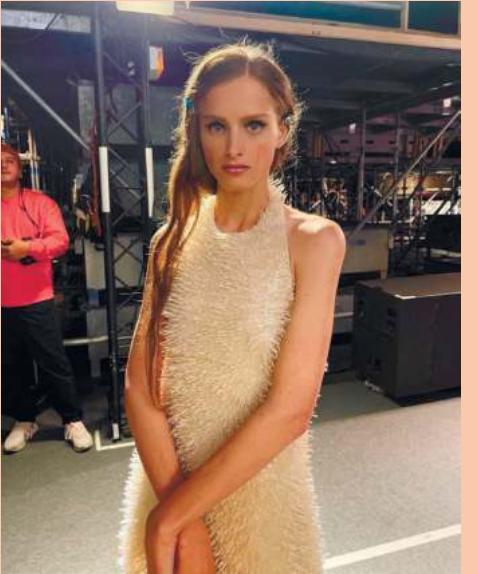
АПСНЫ АХЪЗЫРХӘАГА

Аңсуа тыңқа адуни еицилдәрдирыу аподиумкәа рахъ иузәкәымтхо иадхәалоуп. Адица илымоу атакхықәреи, аус абзиябареи, лапсареи хейбартәаует. «Аподиум ахъ сцәртцаргы, аңсуа тасқәа реилагара стахым», – лҗәоит атыңқа аиңәжәхарафы. Аңсуа модель Адица Берзениаңа фажәиак

шықәса лхытцеит. Итегер данеитдаз илтәхын адизайнер изанаат алышыр, аха лан илгәэмдхеит, ларгы длызхәыцит. Адица амодель лзанаат алышуеит ҳәа дықамызт. Ус, ағараңа азәйрөи реицш, ашкол дантаз илыман бзия илбоз амодельцәа, иаагозар, еицирдыруа аиңашьцәа Хадид, еиҳаракгы Джиджи Хадид далылкауан. Аха аподиум ахъ снанагап ҳәа зныкгы лгәи итамшәацыт. Ашкол даналга раңхатәи ашықәсаз Адица иреиха аттараиурта дызтамлеит. Азғаб иаҳлықәымғиаз гәнйилымгаларц азы, лтынхаңа илабжыргеит уи ашықәсан Апсны имфаңысуаз «Мини мисс – королева Абхазии» лхы алалырхәирц. Аицлабраңы Ади-

ца афбатәи атың аанылкылеит. Ари қалеит 2018 ш. Убри аштах Краснодартәи амодельтә агентрак Адица аусеицура лыднагалеит, аха лара уи мап ацәйлкит. Атыңқа иреиха аттараиурта дтәларц лтакын. Адирәшықәсан лхықәкы нальгейт, дтәләйт Аңсуа ҳәынтарратә университет аекономикатә факультет. Аха ллахынта ахатәи сценари аман. Аицлабра ақны данаиаи нахыс, Адица асоциалтә ҳақәа ркны, еиҳараңакгы инстаграмм ағы илдырғало иалагеит амодель лусура. Ларгы маң-маң урт ажәллалагала ҳәынтыуа далагеит. Ус дышык, инстаграмм ақны аңсуа тыңқа лфото збаз, Урыстәыла еицирдыруа амодельтә агентра «Авант» агент илзылғит аусура дыргарц шыртакыу. Ари ағыза ажәллалагала Адица иаразнагы дақешаңатымхеит. Зны лтәаңа драңәжәеит, ақыр иаңхәыцит. Икан ргәи өбәттәуазгы. Аха еғыа ус ақәзаргы, атыңқа гәйикала илтәххеит амодель лымға алышырц. Лтәаңагы уи анеилыркаа, маңк ашәара шаадыршыуазгы, мап лцәрымкит. Еиҳаракгы, амодельтә усуреи аңсуа традициаңаи зны- зынла иаҳьеңкәымшәо азы ргәи бжәкжын. Аха ари азтәарапы аусура лыднагалази лареи аилибакаара рыйжылакеит. Икалас уи ауп, илаңәжәоз архәыс Шәачатәүп азы, аңсуаа ҳұсқәа ртәи лдьруеит. Адица маңк лгәи еиҳызшыуаз атәи анеилылкаа, уи азтәарапы адғылара шылтә ала агәра лләргеит. Абасала, Адица агентра ақны аусура данаңашаңатха актәи амш инаркны иралхәеит ақыр иаарту атыңқәа, мамзаргы тәқатәи амтәа лыштәнди аподиум ахъ дышцәрымтүа, афтоқәагы штылымхуа ала. Убас, Адица, Милани Парижи ақалықәа рөи имфаңысуаз амода ада ҳәынтыуа дырбара лтәлалырхәирц азы ашықәсан Апсны имфаңысуаз «Мини мисс – королева Абхазии» лхы алалырхәирц. Аицлабраңы Ади-

«Амодель лус хъантоуп, еснагы ухы уацклаңшуазароуп. Атәл ишаау-засыз уахықазаалак иаҳуңхъяз уцароуп, тәйлак ақынтаи даеа ҳәынтаррак ахъ упрыроуп. Зны-зынла ақәа даара исыгхойт. Ашыжы шаанза аусура иалаго, уахынла асаат жәеиза-жәағанза аус анызуа ыкоуп», – лҗәоит атыңқа. «Иаҳәәп, шарпазы, асаат фба рзы сғыланы атыхрақәа рахъ сцоит, уа саннеилак акомандене сареи ҳайбадыреит, нас исыктаңа амакиаж, икартоит сыйхәи, астилисттәа аус ан-сыйдуралалак аштах афотосессия ҳалагоит. Акомандагы маңзам, ғажәафык рақара ыкоуп. Убри аан, зеттәи ирхадоуп амодель лтакхықәра, атыхрақәа раан лхы шымғапылго, лгәалақазаара зеңпшроу. Мышкы иалагзаны ақырынта амтәақәа ҳапсахуеит, ҳмакиаж, ҳаңзәйкаташы, убас аус хуеит атх аға-ныза. Хымпада, ари даара уараа-псойт. Аха уус бзия ианубо аапсара хъаас иуқзом» – лҗәоит Адица. Лара лажәақәа рыла, атыхрақәа раан зынза даеаңзехоит. «Лассы-лассы атыхрақәа рахъ сан дыңынкәоит, уи даара иңальшоит аусура ҳаналагалак сара сыгешысыңсауа. Бара

избаң бакәымкәа, зынза даеа тың-хәоит бтыхра ианалаго, лҗәоит сан».

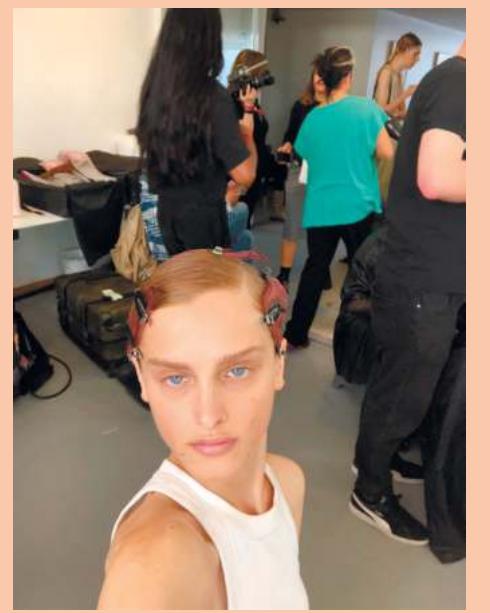
«Сыздыруа зегы сара даара исықәеиот ҳәа ирыңхъазоит, аха сара ус сызхәом. Амала, аус зызыуа агентра атәи ҳәөзар, убра тәғәала исықәеиент. Уа сеилыркауеит, исыдгылоит, акомандагы ҳазыноуп», – лҗәоит Адица.

Уажәи Адица Берзениаңа Париж дыкоуп. Уатәи ажурнал «Лемонд» азы модельс аус луеит. Иара убас, зны-зынла еицирдыруа абренд-кәа ырматәақәа рсайтқәа рөи изырлыгоит.

Адица амодельтә усуга лнапы алақуижытеи ғышықәсоуп. Лара раңхъаза Урыстәылатәи ажурнал «Ель» азы дтәрхит тыңқ. Иухәар ауеит, убри инаркны лара лкариера алагеит ҳәа.

Аподиум ду ахъ Адица дцәртит сентиабр мзазы, Милан имфаңысуаз амодакәа дырбаразы ашоуду ақны. Адица, еицирдыруа абренд Джил Сандер амтәақәа адемонстрация рзылуан. Убри аштах дук мыртыкәа, аңсуа тыңқа ғаңхъа Миланка ааңхъа лыртәеит. Усқан Адица абренд «Блиумарин» амтәақәа зырылгон. Уи Италия даара еицирдыруа брендуп.

Адица англыз бызшәа бзианы илдүрүеит. Лусурағы уи хымпадаттәиуп. Лара ахъхъаңа илхәоит лхаттәи бызшәагы. Атыңқа ҳанлығәәжәоз иаҳзениталхәеит Милан ма Па-

риж акастингкәа раан, бара бабатәиу ҳәалассы-лассы ишластцаа. Ираңа-фуп Апсны азбахә змаңац. Нас Адица идлырбоит ҳбираж, Апсны атың пшзарақәа. Зны-зынла аус лыңызуа, бхатәи бызшәала ақ ҳәбәрауеи ҳәа ианлығәөгөи ыкоуп. Урт апсышәала данранаңәжәалак, шәбызшәа пшзоуп, аха даара иуадаңзар қалап – рхәоит. «Зны-зынла апсышәала ажәак-са-жәак рхәарцгы иалагоит, аха ир-цыуадаңоит», – дтәшәарчоит аз-ғаб.

«Амодель дактрисазароуп, иудыргало ахаңсахъа уагыланахалароуп. Уи сыйшоит, аха исыгуты ыкоуп, сара аччашыа усқак исыздырзом», – лҗәоит Адица санлығәәжәоз. Нас акыркырхәагы дааччеит». Аха уи апроблема азбараан дсүхәоит сан. Атыңхрақәа раан аччара анатахуу, саңгәара икоуп сан аңсуа лафкәа саңханы слырчыкоит».

Адица лажәақәа рыла иаркыу уафуп. Азәи иәаңхъа лгәи аалыртаанза ибзианы дылдыроуп. Зегы рааста илзааңгәоу лөзыза дыкоуп. Насты, лани лаҳәшшеи лареи реизы-казаашыңа ақыр еизааңгәоуп, дара аиғыззәа реицш икоуп.

Еиуеншым адунеи атәилақәа рыкны аус зуа, еснагы амәа иану амодель қыыпш гәаартыла ихалхәеит ағын атәара бзия ишылбо. Адица лажәақәа рыла, қашшала динтровертуп. «Атусовкаңа бзия избазом. Ауниверситет ақны сөвіззәа, бара ҳаамта бақәшәаом ҳәа атәи сылырхуеит», – лҗәоит аз-ғаб.

Адица хықәкыс илымоу лнапы злаку аус, ақазара аизырхароуп. Ахатәи пстазаара атыңқа зынзагы дазхәыцит.

Лара иаҳы Апсна ҳәынтияратә университет, аекономикатә факультет апшыбатәи акурс ақны атара лтдоит.

Адица аекономикатә факультеттәи далгар лапхъаңа еиң лтца иаңылттарц лтакхыу. Убри аан, лмодельтә усуга ааныжыра лгәи итәзәм. «Иаҳызаны уи сара исыптаңаароуп, ҳапхъаңагы иара сағызарц стахыу, сус даара исгәаңхоит», – лҗәоит лара. Адица Берзениа шытрава дәңәаштәуп. Даара угәи иаҳартәи икоуп ахәаанырхәтәи аподиум дүкәа ркны икәғило амодель қыыпш, лапсаруа азырғара хшығыштыра ахъзылуа.

АХӘСА РЕҮҮРПШЗАГАТӘ АМАТӘАХӘКӘА РТОУРЫХ

Археологзәа излархәо ала, ахаңтә шәышықәса инаркны ахәса ириман аеыр-пшзагатә матәахәкәа. Урт рхыңхъа-зарағы икан абғыщқәа, ахаңтә хәычкәа, ашәткәа, урт ашашәа еицшыз акы икылхы еидкыланы иқартсон. Аха атехнология пхъака ианца еиҳа ирпшзаны иқартсо иалагеит.

Икоуп Апсны археологзәа ирын-шашақәаз аеырпшзаратә матәахәкәа, урт иреиуоп ахаңтә иалхуу анапхатца-кәа, амаңаңзәа убас итегер.

Амилатқәа зегы рзы реиҳа ижәйтәзюу матәаркәоуп ҳәа ип-хъазоуп амаңаңзәа, анапхатца-кәа, алымхарысқәа. Раңхъа урт ахаңтә иалхуу иқартсон. Дара алаңшырпагаңа ҳәа ипхъазан, ғың ии-уз ахәыцкәа ирхартсон. Еиҳа амч зманды инхоз ауаа рнапы амаңаңзәа ахартсон рхылтшытра ахәракаразы.

Сара лассы снеилоит Апсна ҳәынтияратә музее ақны, аекспози-циақәа срыхәәпшүеит. Ахаңтә шәышықәса иаңыу аекспозициағы иубоит Ҕырзхәа ишашаа ахаңтә иалхуу анапхатца, ахәыдхатца, насты, ах-хәи абаңи ирлүху амаңаңзәа. Убас, еиуеншым ахәса реүүрпшзагақәа аз-ғыркәтәи иарбоуп абронзеи, антикеи, абжыратә шәышықәсаңзәа рзалжәа рыкны. Уамашәа иубаратәи икоуп, ажәйтәен аби аамтазы шақа ирпшзаны, итаңканы иқартсо абарт аматәахәкәа.

Раңхъазатәи анапхатца-кәа археологзәа ирын-шашааит Египет, Мес-сопатамиа, Китай, урт ирхытцеит 7000 шыкәа. Ажәйтәзатәи Египет ахыи арызни ирлүхүз амаңаңзәа ианхартсон.

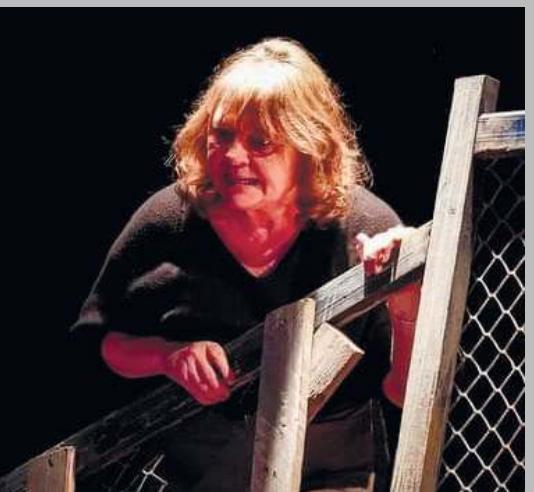
Амузие азалқәа зегы рөи иуып-лоит даара ипшзаны иқатоуп ахәса реүүрпшзагақәа, амаңаңзәа, ахәдахата-та-кәа ухәа убас егытгы.

Елеонора КОГОНИАПХА

«АДУНЕИ АЕАПСАХУЕИТ, УС АНАКЕХА, АТЕАТРГЫ АЕАПСАХРОУП...»

Xәажәкыра 27 адунеи ағы атеатр иамшны иаизгәртойт. Ари аныңә арежиссиорцә, актиорцә реищ, атеатрқә рөй аус зуа зегүй ирзенпшуп, иара убас, ахәапшәгәры ирнүхәоуп ҳәэр ауеит. Сынтә атеатр амш инадхәланы срығәжәрәп сыйбейт, иахъа аиҳабыратәи абицара рахъ иатданакуа, анкъа зны, хықәкыла 1976 шықәсазы апсуа театр акорифеицә аиарытқагылаз Җамара Гамгиапхай Җамара Ағзыпхай. Дара рхы иахлафаауа ирхәоит, ағар ҳәа анырзырхәоз аамтә ирымбазакәа ишымфасыз. Иахъа уажәштә, аиҳабыратәи абицара ирхатарнау То-

ҖАМАРА ГАМГИАПХА

рацәафын, Москвантәигыры пытәк ықан. Дара ргәи иаанагозаргы қаларын апсуа театр провинциатәуп, иалшарызеи ҳәа. Ианахәапш, уамашәа ибзианы ирыйркылент, афестиваль азбағәгәгы иалыркаит иреиғүу аспектакль ҳәа, – абас илгәалалыршәоит Гамгиапхайлықәиара. Актриса ишазгәлтә ала, уи атрагедия ағы иаарпшу амотивқәа иахъа еиҳагы атып рымоуп ҳәстазааарағы: «Ах, Лир ипшәа еиҳабы лаб дылмырцәжәо ақынза днен. Лхы даштән, амал даштән, амчра даштән. Сара урт ақазшықәа сыламзар қалап, аха ароль ағы инасыггазшәа сыкоуп. Дмитри Уарлам-ида аус сыйдиулеит иғәрәнаны. Ереванғы автограф ҳат ҳәа исидгылон. Ари сара схырхәен ақәзәм изысқәо, үзәа ақ қастазар ақәхап ҳәа сазхәиуеит», – абас лхәоит Җамара Гамгиапхай.

Җамара Ағзыпхай лакәзар, ләказшала еиҳа дылшкоуп, лейфәртәышьагы тынчрак уднагалоит. Убри ақынта, арольқәа илыдыргалозы ләказшыа еиҳа иақешәон. Ағзыпхай аибашыра қалааннатәи лрольқәа рахъынта иалылкааует Валери Ақафба 1988 шықәсазы иқәиргылаз аиспан драматург Педро Кальдерон ипиеса «Апстазаара пхызып» ағы Росаура ролы. «Ақафба иғы саргыы сихемархын. Ҳахынты-тлакгы ҳаргәапхон, пхызык еипш исгәлалашәоит уи аамтә. Ансамбль бзиан Кальдерон ипиеса иалаз актиорцәа», – лхәоит лара иахъа атеатр арепертуар иалам ақәырғыламта лгәаларшәо. Ҳазтагыло аамтазы, сзығәжәкәо актиорса имачны асценахь ицәртүузаргы, зегъ акоуп икоуп зызбахә ухәаша арольқәа. 2017 шықәсазы арежиссиор Мадина Аргынпхай апсуа хәапшы идилгалиеит ахәа рымацира ахъхемаруа, аиспан драматург Федерико Гарсиа Лорка ипиеса «Бернарда Альба лығны». Абрақа Бернарда лан 80 шықәса ркынза зхытца Мария Хосефа ролы ағы дцәиртүеит Җамара Ағзыпхай. Мария лыхшың ақыр ишишыққа ҳауытты, Тома лыхемарра иаанарпшүеит анду аматациа ахақәитра роурп лгәи шашыхә. Лара уажәи-уажәи илхәоит «Бернарда, хатса сцарп стахуп», – ҳәа. Ииаштәкъаны, зыңбацәа ағыны ионакны измоу Бернарда агымбылцыбара аалырцшуазар, анду лхағесахъала ҳара иаҳбогит ахақәитра ада хәартара шықам. «Абри лыпхай Бернарда абас дгәымбылцыбараны дзылааజәи ҳәа сазхәиуеит еснагь. Абри иахъатәи аамтазы иактуалтәуп – ахәыққәи аматациа ирацәаны

иридуңтароуп апстазаарағ ииашу амфа ианызарп», – иқалтсоит лхатә лкаақәа Мария Хосефа ролы анагзәо Тома. «Сара арежиссиорцә зегъ аус ыңызуеит. Уи Мария ролы ихәмархуо актиорса дукәа рацәауп, сагъацәшәон. Мадина Аргынпхай сбыцхрааует лхәеит ҳаналагоз. Абынгы ақыр схы аус адызулон. Амузыка сазызырғыны, ароль азы ақыр снатар ҳәа маң-маң еизызгон Мария лхағесахъа. Сара дыснырит уи Бернарда лан. Сыхемарцыхъаа ақ ақыстар стахын. Аха абжъара аамта бжъалоит еснагь. Ари аспектакльқәа зегъ рөй иқалоит. Еипмүркъязакәа үхәмарлароуп ақ ацуцарп, ақ упсахырп үтакызар. Хъаак узаалгоит уи ахәыс бырг, мышкызын зегъ ҳшажәуа унардыруеит уи ароль», – абас дхәиуеит Ағзыпхай.

Гамгиапхай, асовет аамтәа рахъ уажәи-уажәи дхъяпшуа илхәоит, ускан дызышхәмаруа актиорцәа дукәа Нурбей Камкиа, Софа Агемаапхай, Етери Коғониапхай «рыжәса сыйдакны срыман» ҳәа. Анағас лажәа иацто, Җамара Гамгиапхай абас икоу ажәақәа лхәоит: «Икәмлеит уи ағыза аразы өнпмүркъязакәа атеатрағ сихемарыртә еипш. Сара машәйршақә ари атеатрағ саанамгәзейт. Сыхихызың схы итәзгалахъан. Иуххәица нагзахоит рхәеит. Ақәатеи аттаралашаратә тараиуртәи аоркестртә қәшәфө атара стон 1971 шықәсазы, ус аурукқәа рөй сыйштәз, Рушни Ҷапуеи Алықьса Ермолови ҳзааит. Дара иалрыпшаауан атеатртә институт итартцааш. Ажәенираала санадырхъа сырғәапхәеит. Убри ағыны инаркны иалагеит сгәаҳәара анагзара. Истахъы зегъ ақазара иаласыгзейт сәдәр иашам аха...». Актриса еиҳа лгәи азыбылуеит арежиссиор Ақафбей лареи русеицура, иаҳдәап, аспектакль «Апшашақәа» (Иури Бондарев), «Шыапыла» (Славомир Мрожек). «Дрежиссиор бзиоуп. Бзиарас илоу, аус уциуеит угәра ганы. Иахъа азәи иқәфиенеит ҳәа даанғәсзом. Зегъ аус хиран. Аибашыра ашытак «Шыапыла» ағы атакәажа лроль насыгzon. Раپхъа иансыдигала, аиаша бтакызар, сара истәымызшәа збейт, избанзар, лара Брехт ифырдхәиба Кураж леицш доумоуп. Иара агәра сиргейт ишсылшо азы, сагъақшашатхейт», – лхәоит актиорса. Җамара Ағзыпхай лахъ сеитәгжекүзар, исхәарп стахуп, арежиссиор Мадина Аргынпхай лусумтағы даеа зныгы ақәфиара шлоуз. Уи ииасыз ашыққас азы Шота Җадуа икомедия «Ҳаая идагәада?» ағы анду лроль дыхемарит. «Уи Мадина иансалхәа исыдышкылелит. О, истыхын убас икоуп ароль анысқәа, ларгыи уамашәа илбейт. Анду ләказшыа змоу илеицш ахәыс лроль сихемарырп стахын еснагь. Ари комедиоуп. Уи анду дагъағыстаауп, дагъгәйтбаауп. Убас исцәиудаа ахәа ишырмушы ахәа арежиссиор лыңхыраарала исыпшашаит ахәыс бырг лхағесахъа», – ҳәа алкаа қалтсоит Ағзыпхай.

Иахъа сзацәажәоз актиорса ареиғызара ақыр шықәса иалганы иааргойт. Рөйсъагы ақыр ргәи иалоуп, курск

ағы атцарапызыз актриса Роза Дбарпхай аамтәнымкәа лдунеи ахылыцхай. Томараа иахъа апсуа театр иатәу арепертуар иалоуп ҳәөзаргы, дара иғәнүргиит уарлашәарла асценахъ иахъцәртца. Рөйсъагы ахәа рибамтә иргәладыршәоит аибашыра ахъа, 1978 шықәсазы арежиссиор Дмитри Кәртәа иқәиргылаз Шота Җадуа икомедия «Акъаньца». Җамара Ағзыпхай уақа иналыгzon апсуа арпыс бзия дызбаз аурыс тыпхай Алана ролы. Лара илхәоит уи аспектакль иалахәыз актиорцәа: Амиран Җания, Софа Агемаапхай, Ира Коғониапхай, Марина Җачалиа ухъа, қәфиарала ишыққәйлаз. «Ҳаата акулиса ҳавтагыланы ҳрыхәацшун ҳөйсізцә шыхемаруа. «Акъаньца» еснагь ахәапшәа аман», – лхәоит Тома.

Җамара Гамгиа ҳазтагыло аамтазтәи лрепертуар дазхәица абас лхәоит: «Атыхәтәантәи ашыққәа рзы сарғы агәэмбзиарақәа сыман, уигы спырхагахеит. Имачуп, ҳәара атакум, исыхемаруа. Уажәи срылоуп аспектакльқәа «Шыапыла», «Цилиндр». Имачуп, аха иқаҳтәри? Есъене асцена иқәи актиор разы змоу иоуп. Иацы иухемарыз азғыы игәлалашәа. Иахъа иқаутдаз ауп ирбо ахәапшәа. Истахъыз рацәан санызабыз, аха иахъа уамак агәаҳәарагы сымам. Сғыи ахшәазар қалап, ма саадсара сыхъзейт. Аха, агәыгра сымоуп, атеатр аеапсахроуп. Адунеи аеапсахуеит, ус анакәха, атеатргы аеапсахроуп». Актрисацәа ҳазтагыца ала, итегъ ағар атцағылароуп апсуа театр. Дара ргәи иаланы ирхәоит, ртеатр азы атцаражы Москвеги Санкт-Петербурги иршытыз рұтырак, аурыс театр ахъ иахъзаз. «Аидгылара ҳәәи-уадауп, абри ҳырхагоуп», – ҳәа лажәа бжъалгалоит Җамара Гамгиа атеатртә цтазаара дазхәица.

Җамара Гамгиа атеатрағ лысценатә нысымғағы икоуп абас еипш ҳшығышытрап зуташа арольқәа: Книртие – «Агәыгра атакара» (Г. Хеирман), Аннунциата – «Агаға» (Е. Шварц), Исмена – «Антигона» (Ж. Ануи), Стелла – «Атрамваи агәаҳәара» (Т. Уилиамс), Адица – «Азыхъ абжы» (Ш. Ақынцай), Раиса «Аешьы» (Н. Ердман), алеитенант – «Апшашақәа» (И. Бондарев) ухъа, даеа ақык-әбак. Җамара Ағзыпхай лрепертуар ақәзар, лара ахәапшыға айырбахъеит абағт арольқәа рөй: Климентина – «Агәыгра атакара» (Г. Геирман), Корделия – «Ах, Лир» (У. Шекспир), Росаура – «Апстазаара пхызып» (П. Кальдерон), Алана – «Акъаньца» (Ш. Җадуа), Клеопатра – «Аешьы» (Н. Ердман), Анду – «Ҳаая идагәада?» (Ш. Җадуа)... Инеицынкыланы 47 шықәса атетр ағы аус зуа актиорса ареиғызара ахъа атетр ағы аудағуп, ихатәауп арт актиорса рырғиаратә цтазаара ҳәа. Ус ақәзаргы, атышхәтәнәи аамтазы арежиссиорцәа Мадина Аргынпхай, Адгәир Ақафба, Алхас Шамба апроект өңдәкәа гәтакыс ишрымоу здыруа лаҳасаб ала, исхәарп сылшоит, макъанагы арғиаратә еилашыра ззырхәо раңхықа иштөуп ҳәа Гамгиапхай Ағзыпхай.

ҖАМАРА АҒЗЫПХА

№1, 2023

АПСНЫ АКУЛЬТУРА АМИНИСТРРА АТЫЖЫМТА
Итыңеит 1979 шықәса раахыс
ианкәоу

Руслан АГЭАЖӘБА	
«Узхылтцыз дүгәлашәоз!».....	1
Алықыса ГОГӘУА	
«Сан, бақәымтын, иархәала, иархәала, иархәала...».....	3
Анатоли ЛАГӘЛАА	
«Санықамғызы сузуп, Дырмит иңәхәа!»	4
Мушни ЛАШӘРИА	
Стампылтәи аңьармықъаे.....	7
Апхъаф, иуасхәоит иғыңу.....	7
Рушыны ЦЬОПУА	
Иаҳамбо аиатәа атдақа.....	8
Апхъыс лхағесхәа Марина Ешпхә лқазараेы.....	10
Нонна ҖӘАЗПХА	
Арышна лылцхা	10
Ельвира АРСАЛИАПХА	
Ахәса ақазарақны. Атоурхы ҳазну аамтеи.....	12
Наала КАСЛАНЗИАПХА	
Иссирү абжъаратәи ашәышықса	14
Адунеизегтәи Аңсуа-Абаза конгресс аусзуғәа.....	16
Астәнда ҚҮЕЦПХА	
Апсны ахъзырхәага	18
Ирена АХПХА	
Ахәса рөйрүшзагатә аматәахәқәа ртоурхы.....	19
Аманда ҆КҮҮНПХА	
«Ақазара» иазқазоу	20
Инна ҲАЦЫМПХА	
Ажәеинраала.....	21
Елеонора КОГОНИАПХА	
«Адуней аеапсахуеит, ус анакәха, атеатргы аеапсахроуп...»	22

Аңәа иану асахъақәа, атыхымтәқәа:

Актәи адакъағы – Гәыли Кычба. Марина Ешпхә лусумта
Аәбатәи адакъағы – Геннади Аламиа. Аңсреи, абзареи, аңсуа ңәәыси
Ахлатәи адакъағы – Аңара змоу аңсуа ңәәыс абиңара қыпш рахъ лааңхъара
Аңшыбатәи адакъағы – Азыргара

Аредактор хада Геннади АЛАМИА
Аредактор хада ихатыпсағ Гәында АЗЫНПХА
Асахъаркыратә редактор Гарри ДОЧИА
Акорректор Нонна ҖӘАЗПХА
Амаңаныкәғас-акыпхъасы Арифа АКӘСПХА
Компьютерла аикәрышәағ Анжела КҮЕТИАПХА
Аусеңекаағ Диана АГӘМААПХА

Шықасыкхъ пшынта итыңуа анаукатә-популиартә,
ақазараҭцааратә журнал саҳъарк.

Ежеквартальный, научно-популярный, искусствоведческий, иллюстрированный журнал.
Ақалакъ Ақәа, Ажәанба имфа, афын 9. Ател.: +7840 226 00 72.
Город Сухум, улица Званба, дом 9. Тел.: +7840 226 00 72.
Akazara.akazara@yandex.ru

ОБРАЩЕНИЕ ОБРАЗОВАННОЙ АБХАЗСКОЙ ЖЕНЩИНЫ К МОЛОДОМУ ПОКОЛЕНИЮ

Европейская цивилизация не убила во мне любви к родине, любви к единоплеменникам моим..., которые много лет защищали свободу, свою страну. На своей родине я привыкла видеть героев безупречного поведения. Они никогда не знали азартной игры за столом, ни умопомрачающего пьянства, никогда не оскорбляли женский пол отступлением от нравственных правил, освященных веками. Они сами воспитывали в нас силу, характер, благородство души, предоставляли нам огромные права и свободу, а мы никогда не злоупотребляли ими. Мы взаимно оберегали друг друга и поэтому пользовались счастливой жизнью.

Современная, якобы культурная женщина в поисках какой-то свободы, какого-то равноправия, какой-то безумной и бешеной жизни утратила то обаяние, которым она пользовалась у мужчин. Наша женщина была дитя природы и шла с природой. При наружном подчинении она была равноправна с мужчиной и в годину бедствий также равноправно защищала родину, свой очаг наравне с мужьями и братьями. Все наши герои вели войны за очаг, за семейное счастье. Разве этого мало для женщины? И разве мало для мужчины, пролившего свою кровь, видеть у себя дома счастливую мать и любимую жену, которая, не теряя своей женственности, награждала своего героя пламенной любовью и с гордостью показывала будущего маленького героя.

Наши жены никогда не доводили своих мужей до житейских невзгод, никогда не разоряли своими безумными нарядами, никогда не бросались в объятия плотоядных Дон-Жуанов или бродячих грязных цыган для удовлетворения своих животных страстей, а потому и мужья наши не стремились к запретному плоду, запретной любви. В близости окружающей, очаровательной природы, которая была дорогой нашей воспитательницей, которую я никогда не забуду, все находили свое счастье, свой идеал. Нервы никогда не расстраивались. Ни одна сторона не знала пресыщения, та и другая каждый раз находилась в разнообразии того блаженства, о котором понятия не имеют культурные женщины. Горцы не выпускают из рук аромата и пользовались им без пресыщения, жизнь взрослых действовала благодатно на здоровых и безболезненных детей, а потому последние всегда оправдывали надежду родителей.

Вы думаете, я не влюблялась? Ошибаетесь! Я не раз влюблялась, но влюблялась как дитя природы, покорная природы властному, но не порочному. Взглядите на безбрежное море, на всю окружающую природу и после зрелого размышления придет к заключению, что каждый предмет среди этой чарующей природы до истины обожания достоин страстной безумной любви. Вам разве не пришло сидеть у ручья и прислушиваться к его мирной, тихой, ласкающей речи. Приходилось ли вам когда-нибудь быть свидетелем сначала проявления яркой утренней звезды, а потом восхода огромного утреннего шара, дающего жизнь всей земной твари. Что может быть приятнее, как слушать среди ночной тишины разговор лесных растений и посмотреть на чудный ковер, вышитый бесчисленными огоньками. Покорите эту дивную природу, станьте выше ее, и я Вас полюблю. Впрочем, это я говорю не вам, а идеальному моему рыцарю, и дальному моему жениху. На что мне ваш триумф? Ваши рукоплескания после коварной речи, от которых не знаешь, куда деть свою голову.

Вы любите голубей, я люблю больше ясного сокола, который гордо в сознании своей могучей силы, сначала осматривает своим острым зрением обширное свое царство, а потом с быстротой молнии бросается настаю воркующих голубей и производит между ними страшное опустошение.

Люблю я гигантские прыжки леопарда, ненавижу коварные приемы коварной лисицы, тоже заряженной коварной цивилизацией. Из всех явлений природы милее для меня раскаты грома и бешеные скачки снежных обвалов, ибо я чувствую силу, которая управляет миром. Я готова идти на край света за теми нашими героями, которые бросаясь в бездонную пропасть или в волны разъяренных бешеных потоков и выходят оттуда невредимыми. Я готова положить жизнь за тех героев, которые грудью идут на врага, а не сидят в траншеях, как кроты, и производят опустошение.

Возвращаясь домой, эти герои, эти защитники свободы и родины знают, что их встретят любящие сердца, а не ищущие даже не равноправия, а полного подчинения бесхарактерных и ноющих мужчин.

Женщина любит силу, но силу благородную, рыцарскую, она этой силе подчинена, даже обожает его. Берегите меня по-рыцарски, и я ваша, вы мужчины не бойтесь тысячи обнаженных шашек и не ситесь к ним весело, мужественно. А какая-нибудь коварная, бездушная и безнравственная женщина водит вас за нос, выедает вашу жизнь как моль, но вы ей подчиняетесь, исполняя все ее капризы, все ее прихоти. Нет, для вас нужна сила, только не грубая, а разумная: нужен порой хлыст, а не слезы и болтовня о своей любви. Помните, что только разумная, благородная и любящая мать может дать благородных и мужественных рыцарей.

К. Д. Мачавариани. «Светлой памяти, павшего на войне героя, корнета К. Ш. Лакраба. – Батум, 1917

Аформат 60x90 1/8. Иқатә. акыпхъ бәбыц 3.
Атираж 1000. Аәацапка № 36.

Икыпхъуп АУН «Акыпхъ ақны» ақны,
ақ. Ақәа, Ешба имфа, 168.

aquafon

АТАРИФ

Конструктор 2.0

Еиҳа ганы,
еизга имарианы

от 550 ₽/мес.